

FORSKER FORUM

NR. 148 OKTOBER 2001

Minus på 850 millioner

Forskningskommissionen anbefaler politikerne at prioritere forskningen med penge her og nu

Der mangler 850 mio. på finansloven for 2002. Og universiteterne skal sikres stabile økonomiske rammer for at sikre langsigtet planlægning og strategiske satsninger. Det er Forskningskommissionens indspil til årets finanslov.

Forskningskommissionens beløb svarer cirka til det beløb, som Danmarks Forskningsråd har regnet sig frem til som *manglen* i de nuværende offentlige forskningsbudgetter, men som regeringen hidtil har valgt at ignorere.

Regeringens finanslovudspil for 2002 har imidlertid været dystert for forskningen, som skal konkurrere med IT, de svageste i samfundet m.m. om en restpulje på 1 mia. kr. Forskningsminister Birte Weiss står tilsyneladende ret alene i regeringen med ønske om at sætte penge af til sit område, men kommissionen kommer indirekte forskningsministeren til hjælp.

"Samfundet må investere i forskning. Samfundsøkonomisk får man pengene hjem flere gange, men problemet med forskningsbevillinger er, at afkastet falder på langt sigt. For at de danske forskningsinstitutioner skal kunne planlægge langsigtet skal de have budgetto. Sådant er det ikke i disse år, hvor forskning ved hver finanslovsforhandling starter ved nul og skal konkurrere med hurtige velfærdsydelser som børn, ældre og barselsorlov, svage grupper m.m. Der er noget galt med den politiske proces", forklarede kommissionsmedlem **Nina Smith** ved offentliggørelsen den 18. september.

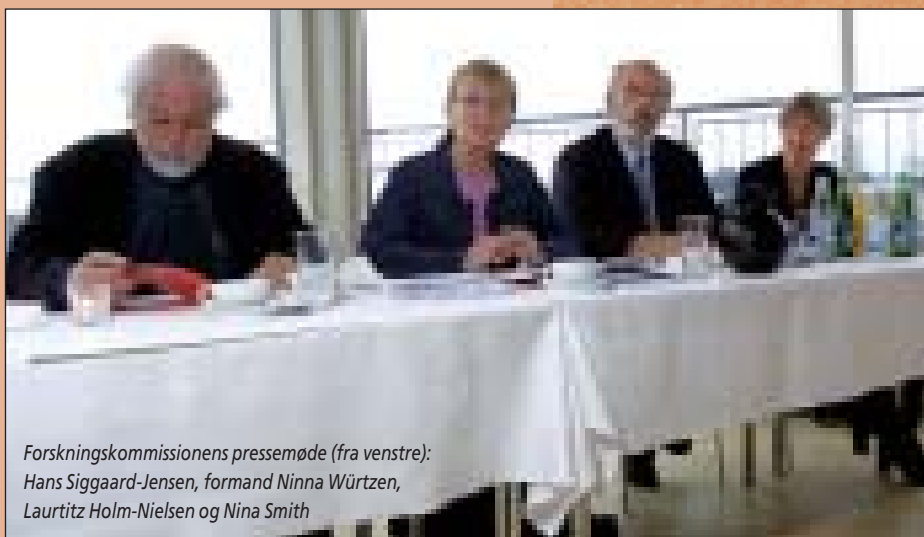
2002: Minus 850 mio.

Kommissionen skriver ikke *MINUS 850 MILLIONER KRONER* med store bogstaver. Det tal skal den ihærdige selv regne sig frem til:

- de 400 mio. kr., som kommissionen anbefaler skal tilføres ideelt på vej mod, at det offentlige andel af forskningsinvesteringerne skal udgøre 0,9 pct. af bruttonationalproduktet

- 180 mio. kr. som universiteternes forskningsbevillinger falder med 2001-02 (jf. regeringens finanslovudspil).

- 275 mio. kr. som er forskningsrådenes og forskningsprogrammernes fald i udbetalinger fra 2001 til 2002 (kilde: forskningsrådene).

Forskningskommissionens pressemøde (fra venstre):
Hans Siggaard-Jensen, formand Nina Würtzen,
Laurtitz Holm-Nielsen og Nina Smith

"Bekymrende" offentlig indsats

Forskningskommissionen anbefaler langsigtede aftaler og bevillinger. Forskningsinvesteringerne skal øges, så det offentlige andel af bevillingerne svarer til 0,9 pct. af bruttonationalproduktet i 2005. (Det svarer til, at de samlede private / offentlige forskningsinvesteringer skal være på 2,5 pct. af BNP).

Målsætningen er således, at en vis andel af samfundets ressourcer skal bruge til forskning og udvikling, fordi dette giver et stort afkast på længere sigt. I penge betyder anbefalingen, at der bør ske en drastisk forøgelse af den offentlige forskningsindsats, især i perioden 2003-2010.

Argumentationen er bl.a., at der skal være balance mellem den offentlige og den private indsats. Mens 1/3 af de samlede investeringer i dag er offentlige, så er det stærkt på vej til at reduceres til 1/4. Det skyldes fald i de offentlige bevillinger og stigning i den private indsats. Betænkningen kalder dette "bekymrende", specielt i et land med mange små virksomheder, idet den private forskningsindsats ikke blot kan erstatte de offentlige investeringer.

2003: Minus 2000 mio.

I forhold til regeringens finanslovudspil bliver manglen i forskningskassen imidlertid gigantisk i 2003. Det bliver på minus 2 mia. kroner, som er sammensat af 1.400 mio. kr. (den ideelle 0,9 pct. af BNP), 180 mio. kr. (faldet i universiteternes forskningsbevillinger) og 450 mio. kr. (forskningsråd og -programmernes mangler).

For at skære problemet helt ud i pap laver kommissionen en fremskrivning af, hvor meget ekstra der skal tilføres i de næste otte år. Det løber op i 6.000 millioner EKSTRA i 2010. Hvis altså kommissionens anbefaling følges...

j

Om forskningskommissionen s. 10-13...

Ledelsesteam 3

- lyder KU's løsning på det påståede ledelsesproblem

Den omvendte tiggerskål 5

Forskningsrådenes formænd kritiserer regeringens prioriteringer: hvorfor kan et rigt land ikke afsætte penge til forskning?

Passiv kulturminister 6-7

Der spares på musikken på konservatoriet og på forskningen på Biblioteksskolen

Luk sektorforskningen 9

- og overfør forskningen til universiteterne, lød forslag i ATV-rapport, der løb ind i stormvejr

Fordele og ulemper 14

Det er nativt at tro, at universiteter kan styres oppefra, hedder det i rapport om styrelsesforhold

HØRING 15

Universitetsfagforeninger inviterer til høring i Folketinget. PROGRAM

Uafhængige Universiteter 16

Universiteterne er udsat for udokumenteret mistænkeliggørelse, hedder det i HØRINGSOPLÆG

DTU's nye rektor: 18

"Systemet med en valgt universitetsledelse er de sidste krampetrækninger fra '68-generationen ..."

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Jens Heide, IDA
Ledende biokemiker
Anders Johnsen, DM III
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)

Red. sek. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)
Journalist Mogens Tanggaard
(mt@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum

Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 18. oktober 2001

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

Magistrenens Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K
tlf. 33 95 03 95

IDA
Kalvebod Brygge 31-33
1780 Kbh. V
tlf. 33 18 48 48

IAK
tlf. 33 18 49 00

Oplag: 8.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk: Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af **MOGENS OVE MADSEN**,
fmd. for DJØF's UFO

Torne og roser

Så kom den, Forskningskommissionens betænkning. Pressedækningen heraf er dog af gode grunde druknet i efterdønningerne af kamikaze-aktionen i New York og Washington.

Måske er det kun nogle få forventningsfulde politikere og en del bekymrede forskningsansatte, der har bemærket betænkningens offentliggørelse. Umiddelbart har den ikke skabt stor opmærksomhed i den brede offentlighed, selv om det ville være oplagt.

I bedste danske tradition vil vi gerne erklære, at der er noget i betænkningen, vi er enige i og vil rose og samtidig er der også synspunkter, vi ikke deler. Lad os give 3 eksempler:

Vi er enige i, at finanslovsforhandlingerne har vist, at der mangler langsigtet forskningsplanlægning. Der er kun lavet korte aftaler om det offentlige investeringer i forskning. Forskningsinstitutionerne har ganske rigtigt brug for langsigtede mål. Vi anbefaler derfor også gerne, at de samlede forskningsmidler udgør en stabilt stigende andel af bruttonationalproduktet.

Til gengæld forstår vi ikke, at det skulle styrke stabiliteten, hvis forøgede basisforskningsmidler skal tildeles via en markeds mekanisme. Dette styrker ikke betingelserne for den langsigtede forskningsplanlægning. En række universitetslærerorganisationer har iøvrigt anbefalet Kommissionen, at sikre en større stabilitet i forskningsbevillingerne.

Vi deler synspunktet om, at der er sket en betydelig ekspansion i forskeruddannelsen og i antallet af studerende, uden at lærerstaben er udvidet tilsvarende. Vi er endog ganske enige i, at dette forhold har medført en klar forringelse af de universitetsansatte læreres forskningsvilkår og udgør en reel trussel mod forskningens kvalitet. Vi er også med på, at antallet af professorer er forholdsmæssigt for lavt sammenlignet med en række andre lande.

Til gengæld forstår vi ikke, at Kommissionen uden videre anbefaler en fordobling af antallet af forskerstuderende fra 5000 til 1000 og at alle professorer skal åremålsansættes uden at der gøres noget for de øvrige stillingskategorier. Der synes ikke at være overensstemmelse mellem analysen og anbefalingerne. Med den seneste justering af stillingsstrukturen var der enighed mellem parterne om, at der skal tilstræbes en højere grad af fastansættelse ved universiteterne. I gruppen, der følger implementeringen af stillingsstrukturen er vi opmærksomme på, at dette er en af vejene til at gøre en universitetsansættelse mere attraktiv. Kommissionen mener jo også, at det skal være mere at-

traktivt at være ansat på universiteterne, så hvorfor foreslår man ansættelsesforhold, der er dårligere end i den private sektor?

Hvad angår sektorforskningen, så har kommissionen afstået fra at komme med radikale ændringsforslag, idet man her foreslår yderligere analyser. Det kan hilses med tilfredshed, idet der hermed ikke foreslås noget overilet. Det samme kan ikke siges om kommissionens behandling af universiteterne.

Vi bakker op om hensigten i, at forskningsinstitutionerne hurtigt og aktivt skal tage nye udfordringer op og ligeledes, at det er rigtigt, at samfundet har behov for uafhængige og troværdige forskningsinstitutioner. Men vi kan ikke anbefale det middel, som Kommissionen anbefaler hertil med ansat ledelse på åremål styret af en uafhængig bestyrelse med eksternt flertal.

Det virker underligt, at Kommissionen forfalder til et management-synspunkt, som har været fremherskende i en del politiske kredse. Hvordan vil man hævde uafhængighed og troværdighed, hvis den øverste ledelse har majoritet af eksterne repræsentanter, der i øvrigt ansætter den daglige leder? Man åbner en ladeport til indsmugling af alle mulige alternative interesser, som kan være svære at håndtere. Så iøjnefaldende gode resultater har man vel i øvrigt ikke haft med eksternt repræsentation i Konsistorier og Fakultetsråd i de senere år, at det skulle være indlysende, at eksternt repræsentation er så selvfølgelig. Konflikter mellem eksternt ledelse og de faglige miljøer vil ikke styrke, men svække tilliden til forskningsinstitutionernes og især universiteternes uafhængighed.

Det er vores opfattelse, at forskningsinstitutionerne kunne få styrket dialogen med det omgivende samfund ved hjælp af et formelt og gerne højt prioriteret kontaktforum. I den forstand bør der ikke være problemer med at skabe en tæt samfundsmæssig forbindelse med elfenbenstårnet, men ikke ved at flyve en eksternt bestyrelse ind i toppen af tårnet. Problemerne opstår, hvis de eksternt ledede organer blander sig i de enkelte miljøers forskningsplanlægning.

Vi havde håbet, at kommissionen havde afleveret en betænkning, som i højere grad ville anbefale nogle klare alternativer af forskningsinstitutionernes problemer og at kommissionen i mindre grad havde valgt at efterrationalisere på en række politikeres mytologiserede forestillinger. For bl.a. at modgå disse forestillinger afholder universitets-fagforeningerne en høring den 10. oktober i Folketinget (se program side 15).

Ledelsesteam

KU har ikke brug for bestyrelser med eksternt flertal og udpegede ledere. En ny plan prøver at imødekomme det voksende krav fra politikere og interessegrupper om nye ledelsesformer på universitetet

Måske er det et nyt ledelsesteam, som rektor Møllgård skuer efter ved Københavns Universitets årsfest

Rektor ved Københavns Universitet skal have et ledelsesteam omkring sig med et præcist ansvar. Teamet skal varetage de overordnede strategiske ledelsesopgaver og de pågældende personer skal derfor have indsigt i de videnskabelige og uddannelsesmæssige hovedopgaver.

Med dette initiativ går KU i offensiven over for et voksende politisk pres for at ændre på universitetets ledelse. Når nogle politikere nemlig henviser til, at universitetet mangler handlekraft, fordi dekanerne er for magtfulde og blokerer for omprioriteringer, så sker det med slet skjult adresse til især KU. Under den tidligere rektor Ove Nathan hørtes ligefrem udtrykket "dekanvælde".

Det vil KU ikke længere stå model til. Mens politikere og interessegrupper står i kø for at komme med gode ideer til nye ledelsesmodeller for universitetet, så vedtog KU's konsistorium 19. september sin egen plan. Planen er udarbejdet i forlængelse af en netop underskrevet udviklingskontrakt, og kan med præciseringer og opstramninger rummes inden for den eksisterende universitetslov.

Autonomi

Som en indirekte kommentar til den versonende krav om ny ledelse konstaterer KU's konsistorium, at universitetsledelse er kun legitim når den besidder integritet og faglighed og værner om forskningsfriheden. Universitetets autonomi og ambi-

tioner forudsætter derfor en ledelse med videnskabelig og undervisningsmæssig erfaring og anseelse.

Det skal sikres at beslutningskompetencen placeres så tæt som muligt på dem der er omfattet af beslutningerne.

Det er Universitetets overordnede målsætning gennem faglig bredde, tyngde og uafhængighed at være den mest synlige vidensproducent og -formidler i københavnsområdet. Universitetet har en forpligtelse til at arbejde for en bred vifte af viden: "Der er i samfundet et stort behov for adgang til viden fra det uafhængige universitet. Både erhvervslivet, den offentlige sektor, organisationer og borgere efterspørger i stigende grad en tæt kontakt til den nyeste forskning. Universitetet har med sin markante placering i forskningssamfundet en forpligtelse til, men også et ønske om at stille sin samfundsbetalte fond af viden til rådighed for andre dele af samfundet".

Uddannelserne skal samtidig være forskningsbaserede og internationaliserede, hedder det.

Foregriber politiske krav

KU's plan søger at imødekomme de krav, som ministerierne og politikerne stiller til styring og handlekraft. Og planen foregriber samtidig nogle af Forskningskommissionens anbefalinger.

Det er Universitetets mål at optimere beslutningskompetence og opgaveløsning

ved internt at videreudvikle en mål- og rammestyring og etablere de relevante kvalitetssikringsmekanismer.

"Eksternt tilslutter Universitetet sig bestræbelserne for at erstatte den hidtidige stramme regelstyring med en øget frihed inden for rammerne af en ministeriel mål- og rammestyring. Det er Universitetets opfattelse at en mere konsekvent implementering af denne styringsfilosofi kunne øge handlekraften og dermed styrke Universitetets muligheder for at klare sig i den internationale konkurrence".

For at universitetet skal kunne leve op til "den globale konkurrence" er det dog "nødvendigt at opnå øgede økonomiske frihedsgrader", hedder det samtidig - uden at der fremsættes ønske om selveje el.lign.

Krav til fakulteterne

Fakulteters og institutters forskningsplaner skal løbende justeres og det skal indgå som en rutine, at der årligt fremlægges redegørelser for kvaliteten af den udførte forskning på grundlag af de målemetoder der bedst reflekterer den enkelte videnskab, hedder det med skjult reference til Undervisningsministeriets dokumentationskrav.

Endelig siges om ressourcer og fordelingspolitik, at der skal etableres laves udviklingspuljer til investering og igangsættelse af nye initiativer.

ja

Bare et metodestudie

- lyder undskyldningen, efter at Analyseinstituttet kom til at offentliggøre fejlbehæftet rapport, som hænger navngivne institutter ud

Dybt betænkeligt at Analyseinstituttet sætter sit navn på den slags. Det er samfundsvidenskaberne ikke tjent med.

Sådan lyder reaktionen fra samfundsvidenskaberne i Aalborg på en rapport fra AfF "Et forsøg på BENCHMARKING" med undertitlen: "En analyse af de samfundsvidenskabelige og juridiske institutter ved de højere læreanstalter". Rapporten diskuterer nogle forskellige benchmarking-metoder og bruger som case sammenligninger fra samfundsvidenskabelige institutter over hele landet i perioden 1995-97.

"Læser man rapporten, fremtræder den som et forsøg på benchmarking med rangordning af institutioner og evaluering-lignende konklusioner. Uden forbehold konkluderes, at der på Aalborgs samfundsvidenskabelige område er en lav forskningsproduktion set i relation til fx den eksterne finansiering. Problemet er imidlertid, at der foretages sammenligninger mellem utilsvarende institutter, materialet er usammenligneligt, der er fejl i datagrundlaget m.m. Det er kritiserbart og helt uantageligt, og rapporten burde trækkes tilbage", siger **institutterne Lars Torpe** fra AAUs institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, som er et af de institutter, der bliver hængt ud i rapporten.

AfF: Et metodestudie

Aalborg har påvist en graverende fejl i rapporten, idet 27 af instituttets publikationer mangler i 1996, hvilket AfF har erkendt og beklaget. Men AfF henviser til, at rapporten ikke er en egentlig benchmarking af konkrete institutioner, men blot "et metodestudie".

Hertil siger Torpe: "Efterfølgende at kalde det 'et metodestudie' holder ikke, hvis man ser på rapportens titel eller behandling af empirien. Titlen taler om 'en analyse', og navngivne institutter sammenlignes. Hvis de virkelig havde lavet et metodestudie til afprøvelse af forskellige modeller, så burde titlen have været anderledes, og institutter burde være anonymiserede, så materialet blot havde illustrativ karakter. De præmisser har AfF kendt fra starten, og det er utroligt, at de ikke har taget højde herfor. De troede åbenbart, at materialet kunne bære, og det erkender de nu, at det kan det ikke ..."

Analyseinstituttet: En afprøvning

For Analyseinstituttet var der tale om en bestillingsopgave, idet Forskningsministeriet ønskede en belysning af mulighe-

derne for at lave benchmarking, oplyser **direktør Karen Siune**.

Hun afviser imidlertid, at det burde have været skrevet klart i titlen og i indledningen, at der var tale om et 'metodestudie': "Det kan godt være, at udtrykket 'metodestudie' ikke bruges eksplicit, men det gøres hele vejen igennem klart, at rapporten er en afprøvning af, om benchmarking som metode kan give resultater. Metoden er her brugt på materiale, som var offentligt tilgængeligt ..."

Men rapporten fremdrager navngivne institutter i en form, så det er svært at lade være at sammenligne: De gode fremhæves tilmed med sort skrift og de dårlige med grå i tabeller?

"Jo, men det sker kun som led i afprøvning af en metode. At det opleves som udhængning beklager jeg, for det var ikke hensigten", siger Siune og tilføjer: "Men bagefter fortryder jeg måske, at vi ikke anonymiserede navnene på institutterne..."

Pærer og bananer

I rapporten sammenlignes forskningsproduktiviteten på navngivne institutter fra jura, statskundskab, økonomi, erhvervsstudier, sociologi m.m. Der sker en fremhævning med sort farve af de institutter, som klarer sig godt, mens der omvendt er en lysegrå farve om dem, som klarer sig dårligt.

Lars Torpe kritiserer, at rapporten uden videre benchmarker usammenlignelige fagområder:

"En benchmarking skal sammenligne enheder, som ligner hinanden og har en ensartet karakter, så det ikke bliver pærer og bananer. En tilfældig sammenligning af en bred vifte af institutter fra jura til sociologi, hvis publiceringsprofiler er forskellige, er meningsløst og abstrakt. Som det er sket her kan det kun blive en grundløs negativ stempling af en række navngivne institutioner", siger Torpe. "Et andet problem er, at der mellem institutterne er store forskelle på, hvad der opregnes i årsberetningerne. Nogle institutter tager alt med, fx både småkommentarer til domme, anmeldelser, aviscommentarer m.m. Andre institutter medtager kun egentlige forskningspublikationer. Men i rapporten tæller en artikel i Ekstrabladet lige så meget som en artikel i en antologi ..."

Torpe vil ikke principielt afvise benchmarking: "Men så skal forarbejdet være i orden. Man skal have klare kriterier på vægtningen af output (bøger, artikler, pa-

pers, avisartikler osv.) og på input (faste stillinger m.m.). Man skal sikre sig, at de kvantitative data kombineres med den kvalitative beskrivelse. Og så skal der være dialog med dem, som indgår".

Et studentspeciale?

AfF har fremført, at Aalborg faktisk havde mulighed for at kommentere materialet. Det benægter Torpe ikke, men det var et materiale, som var fremsendt pr e-mail af en økonomistuderende i Århus, som bad om assistance i forbindelse med sit speciale. Projektet var kun nødtørftigt beskrevet, Analyseinstituttet navn indgik ikke, og derfor valgte Aalborg ikke at afsætte tid til kommentering: "Og pludselig får projektet så en officiel status, da Analyseinstituttet offentlig gør det i deres navn. Det er absurd ..."

Det forløb benægtes af Analyseinstituttet: "Anmodningen om kommentar var skrevet på Analyseinstituttets brevpapir, og der blev ikke lagt skjul på, at rapporten og tallene ville blive offentliggjort i vores skriftserie. Det var altså ikke 'bare' et studentarbejde", siger Siune, der oplyser, at forfatteren - Bettina Dam - var aflønnet af Analyseinstituttet.

Endelig hører det med til historien, at Rektorkollegiet har anmodet Analyseinstituttet om at følge **god skik** i denne type sager, nemlig forelægge data og konklusioner for dem, som det omhandler, før der sker en offentliggørelse.

Træk den tilbage

AAU krævede, at publikationen blev trukket tilbage, fordi datamaterialet er forkert og fordi den giver et misvisende billede af navngivne institutter. Det har Analyseinstituttet imidlertid nægtet og henvist til, at rapporten blot er "et metodestudie", og at alle kommende modtagere af publikationen vil blive gjort opmærksom herpå i en følgeskrivelse.

Torpe: "Men når man nu erkender, at datamaterialet ikke kan bære at lave det, man faktisk har forsøgt at lave, nemlig en egentlig benchmarking, så burde rapporten være trukket tilbage. Det tror jeg, enhver af de målte institutter ville have gjort, hvis de var kommet i en lignende situation ..."

Siune: "Det giver ingen mening at trække den tilbage. Vi har derimod tilbudt, at hvis de kan komme med nye data, så skal vi gerne indarbejde disse ..."

Den omvendte tiggerskål

"Ulogisk og kortsigtet".

Sådan lyder det i en fælles pressemeddelelse fra de seks formænd for forskningsrådene. De har regnet på det fald i forskningsbevillinger, som er konsekvensen af regeringens finanslovsforslag. Nedsættelsen bliver i alt på 1.350 mio. kr i perioden 2002-2005 (startende med 275 mio. alene i 2002 og derefter stigende). Det svarer til et tab af 1000 forskerstillinger og et tilsvarende vidensstab. Rådsformændene polemiserer mod politikerne, der på den ene side skærer ned og på den anden side idealiserer Danmark som et videnssamfund:

"Det er i modstrid med, at Danmark skal være et videnssamfund. Og det står i skærende kontrast til intentionerne i den fireårige aftale om dansk forskning, som et bredt flertal indgik i maj 2000", udtaler formændene.

Aftalen var en principaftale, uden økonomi. Men formændene fortolker den manglende økonomiske opbakning som et løftebrud, idet aftalen skulle gøre op med cigarkassepolitikken (bl.a. programforskning), som skulle afløses af større samlede bevillinger under forskningsrådene. I stedet lader regeringen blot programmerne løbe ud - uden at de erstattes af noget andet, konstaterer rådsformændene. Se pressemeddelelse på www.forsk.dk.

Den omvendte tiggerskål

Rådsformændene undrer sig over, at politikerne i et rigt samfund som det danske ikke har råd til at investere i fremtiden. I miljøet kalder man da også rådsformændenes bøn om flere penge for "den omvendte tiggerskål".

Hullet i forskningsbevillingerne opstår, fordi programmer løber ud. I 2002 er det designprogrammet, agrarprogrammet, det Nordatlantiske program. I 2003 er rammer det hårdt, fordi det 4-årige bioteknologiske program til i alt 184 mio. kroner løber ud. Det er penge, som forskerne hidtil har haft, og som nu forsvinder, siger rådsformændene, der spørger: "Forsvinder forskningsforliget?"

Implementeringen af intentionerne i Birte Weiss forskningspolitiske forlig forudsætter modsat, at forskningsrådenes udbetalinger burde stige fra 1.175 mio. kr. i 2002 til 1.400 mio. kr. i 2005 (se *forløbet i skemaet*). Regeringens finanslovsudspil indebærer nemlig, at der vil ske et tiltagende fald i udbetalingerne. Allerede næste år mangler der 275 mio. kroner.

jø

Tabel:

Forskningsforum forslag sat over for regeringens finanslovsudspil:

År	(2001)	2002	2003	2004	2005
Forskningsforums forslag	(1.175)	1.300	1.350	1.400	1.400
Finanslovsforslaget	(1.175)	1.025	900	750	675
Manko	-	275	450	650	725

Universiteterne: Minus 180 millioner

Foreløbige beregninger fra Rektorkollegiet viser, at universiteterne står til et fald på 180 mio. kroner næste år. Det fordeler sig med 115 mio. kroner på forskning og ca. 65 på undervisningen.

"Det kommer ikke som den store overraskelse, for det har ligget i de seneste års finansloves automatik. Undervisningsminister Vestager lavede en flerårsaftale på undervisningssiden, som begrænsede nedsættelserne. Men vi havde da håbet, at en forskningsaftale med penge på havde gjort udsigterne lidt lysere. Men desværre er der ikke de bedste udsigter hertil", siger Rektorkollegiets formand, **Henrik Toft Jensen** med henvisning til, at forskning skal konkurrere om en milliardpulje til IT, erhvervs politik, dk21 og uddannelse, samt med "de svageste i samfundet".

Hertil kommer så også, at der efter terrorangrebet på World Trade Center skal afsættes penge til danske sikkerhedsforanstaltninger.

jø

Musik i krise

Med besparelser på op mod 5 mio. kr. over de sidste tre til fire år er smertegrænsen nu nået for Det Kgl. Danske Musikkonservatorium

Hvad skal dit konservatorium have af kroner for at få det godt igen? spurgte FORSKERforum **Steen Pade**, rektor på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Efter en (opgivende?) latter lød svaret: "Vi skal have mange penge. Det kan jeg godt love dig for. Hvis vi skulle have kompensation for det, vi er skåret ned inden for de sidste tre til fire år, skulle vi have en 4-5 mio. kr."

Lisbeth Zimmer, tillidsrepræsentant for ca. 60 docenter på Konservatoriet, er helt enig med sin rektor: "Ved den sidste besparelse syntes vi, smertegrænsen var nået, ja endda overskredet. Uddannelserne kan ikke bære det længere. De studerende får sværere og sværere ved at klare sig i konkurrencen med de udenlandske musikere."

Konkret betyder det, at antallet af undervisningsuger er sat ned fra 30 til 27 om året, uden at antallet af undervisningstimer er sat tilsvarende ned. Da samtidig en række timelærere er røget ud på den konto, skal den faste lærerstab undervise mere: Deres ugentlige undervisningstal ligger nu på 20,25. "Sammenlignet med universitetslærernes undervisningsforpligtelse er det tal urimeligt højt. Og med en forberedelsesfaktor på 1,5 betyder det en arbejdsuge på omkring de 50 timer," siger Lisbeth Zimmer.

Hvordan kan det lade sig gøre?

Lisbeth Zimmer: "Vores ledelse tror ikke på, at vi alle sammen forbereder os om aftenen til de fire til fem timer, vi skal have næste dag. Ledelsen mener, at vores forberedelse kan ligge i de skemafri uger, vi har. Det er da til dels rigtigt, men om man kan nå det, afhænger lidt af, hvilke fag man underviser i. Noget forberedelse kan løbe op imod de 100 timer. Forberedelse er mange ting på en kunstnerisk læreanstalt."

Forskning på skrump

For 5-6 år siden havde docenterne et ugentligt undervisningstimal på 15,5 og professorerne på 13,5 - mod altså i dag på 20,25. Tidligere var tiden til administration sat til 10% af arbejdstiden - i dag er det 10% af undervisningstiden. Summa summarum: Undervisningstiden stiger altså lige så stille på bekostning af tiden til administration og forskning.

Å propos forskning: Den skrumper til gengæld lige så stille ind. For ud over undervisningsforpligtelsen er der studieadministrationen, som ikke er ubetydelig på en institution af Musikkonservatoriets art.

"Vi har mange optagelsesprøver og eksaminer samt den almindelige admini-

stration af de studerende. Der er folk, der er ved at bryde sammen. Der er for lidt tid til at fordybe sig. Uddannelserne bliver simpelthen for dårlige. Der findes ingen mellemvej mellem en brandgod musiker og en dårlig musiker - den dårlige bliver ikke ansat nogen steder," siger Lisbeth Zimmer, der har været tillidsrepræsentant på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium i knap 15 år.

Uden forståelse

At uddannelsernes kvalitet daler viser sig bl.a. ved, at der til et cello-professorat kun var ét dansk navn blandt ansøgerne. Og det bliver mere og mere sjældent, at der er danske deltagere blandt konkurrenterne til stillinger i orkestrene. Efter Lisbeth Zimmers mening er den danske musikkultur og -tradition - den danske *klang* - truet på livet.

En vej ud af moradset er efter både medarbejdernes og rektors mening en økonomisk flerårssaftale for Konservatoriet. For at sikre stabilitet og planlægning af fremtiden. Men "det virker som om vores kulturminister gør alt for at ødelægge sit eget område. Ministeriet har ikke den ringeste forstand på, hvad der foregår hos os. Det har det virkelig ikke," slår Lisbeth Zimmer fast.

Nej til arbejdstidsaftale

Til alt dette kommer så medarbejdernes ønske om en *arbejdstidsaftale*, som kan synliggøre hvilken tid der er til hvilke opgaver. Men det afvises af både ministerium og rektor. Det bliver for ufleksibelt, lyder argumentationen.

"Man laver ikke arbejdstidsaftaler for folk i lønramme 37 og for folk med så høj en charge som vores professorer. Og docenterne er jo omfattet af AC-overenskomsten, som ikke forudsætter, at der indgås arbejdstidsaftaler," siger rektor Steen Pade.

I øvrigt er rektor Steen Pade ikke helt enig i, at lærernes undervisningsforpligtelse er steget dramatisk gennem de sidste år. Hans beregninger viser, at for professorernes vedkommende er der sket en forøgelse på 1-2 undervisningstimer pr. uge og for docenternes vedkommende på under 1 time i gennemsnit pr. uge - set over de sidste 5-6 år. Men han erkender, at beregningerne dækker over "betydelige forskelle i docentgruppen".

På spørgsmålet om Det Kgl. Danske Musikkonservatorium er i uddannelses- og kvalitetsmæssig krise svarer rektor Steen Pade:

"Vi er blevet tvunget ud i meget hårde prioriteringsovervejelser. Hvis den øko-

nomiske trend, som vi kender den nu, fortsætter, så står vi i virkeligheden kun i begyndelsen af en periode, hvor prioriteringsovervejelserne vil blive endnu mere ubehagelige og gøre endnu mere ondt. Men som rektor tror jeg endnu på, at vi kan leve op til lovgivningens krav - ellers ville jeg ikke blive på min post. Men uden at sige for meget er situationen et udtryk for, at man i Kulturministeriet ikke prioriterer det her område særligt højt. Det er dybt beklageligt."

Flerårssaftale

Om der bliver en flerårssaftale eller ej, og hvad den eventuelt kommer til at indeholde står indtil videre hen i det uvisse. Sekretariatschef i Kulturministeriet, **Steen Kyed**, fortæller, at man arbejder med et oplæg til en flerårssaftale, men *hvad skal indholdet være?*

"Først og fremmest rammerne for uddannelsesinstitutionernes (*Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner*, red.) virksomhed i de kommende år. Vi ser på, om der er områder, der skal have særlig opmærksomhed. Det kunne fx være at styrke forskningen generelt. Nogle vil nok ikke komme til at mærke en forskel, for andre vil det komme til at betyde mere."

I ministeriet er man ikke helt sikre på, at der er et økonomisk efterslæb: "Ikke nødvendigvis. Men jeg vil ikke afvise ... Husk på at der er to ting i det her. Det kan godt være, at man ikke har lige så mange penge, som man tidligere har haft. Det er det ene. Men det er ikke det samme, som at man har en økonomisk umulig situation."

Er det rigtigt, at departementet vil opbygge puljer til særlige indsatsområder?

"Det kunne meget vel... Det er der ikke rigtig taget stilling til endnu, men selvfølgelig er det da en løsningsmulighed."

Udtrykker du dig nu som embedsmand?

"Vi er i et relativt forberedende stadium. Der er mange ting i spil og mange overvejelser i gang lige nu. Vi ser på, om man kan skabe nogle rammer for de kommende år, som gør, at man kan videreudvikle området. De økonomiske præmisser bør være kendte en række år frem i tiden. Men jeg kan lige så godt sige det, som det er: Der er ikke de store penge i det her. Regeringen fører jo en stram finanspolitik," slutter Steen Kyed.

Kulturministeriel nøl

Som hørende under Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner efterlyser Biblioteksskolen politisk vilje til at fastholde uddannelse og forskning på et højt niveau

"Kun takket være de ansattes faglige ærekærlighed og store arbejdsindsats holdes kvaliteten oppe på et rimeligt niveau. Endnu da...", siger **Niels D. Lund**, tillidsrepræsentant for omkring 45 AC'ere på Biblioteksskolen. "Men ministeriet er ikke til at hugge og stikke i,"

Udtalelsen går på Kulturministeriets evne og vilje til at leve op til egne ambitioner om at gøre Biblioteksskolen til en højere læreanstalt på linie med universiteterne. Det indebærer en opprioritering af forskningen og den forskningsbaserede undervisning, uddannelse af ph.d.'ere, en akademisk bacheloruddannelse, en opkvalificering af de ansattes kompetencer og opbygning af forskningsprogrammer, der også kan være interessante for den akademiske verden uden for biblioteksskolens mure og Danmarks grænser. Alt sammen initiativer, der koster penge. Men i stedet for at tilføre systemet flere midler til en gennemførelse af planerne og visionerne, er systemet tværtimod blevet drænet for penge gennem de sidste fire til fem år. Næringsindholdet af store ord og fedt flæsk er til at overse, mener både **Niels D. Lund** og **Jan Graulund**, tillidsrepræsentant for magistrerne på Biblioteksskolens afdeling i Aalborg.

Vilkår som et universitet

"Vi har flere gange påpeget, at vi vil have vilkår, der sikrer, at vi kan løfte den opgave, det er at gøre Biblioteksskolen til en højere læreanstalt. Normtallet for undervisningstimer bør være det samme som for universitetslæreres vedkommende, men i gennemsnit har en lærer på Biblioteksskolen 40% mere undervisning end en universitetslærer. Og vi har derfor også langt mindre tid til forskning," for-

tæller Jan Graulund.

Hvis resultatet ikke skal blive ringere kvalitet i undervisningen, kræver det en indsats fra lærerne ud over det rimelige og acceptable - og det er lige præcis det, der er tilfældet. "Vi skal konstant løfte os selv op ved hårene. Vi får ingen tilstrækkelige indspark udefra via nye forskere og ph.d.-uddannelser. Det skal vi have, hvis vi skal tænke nyt og løfte opgaven forsvarligt," siger de to tillidsrepræsentanter samstemmende.

En ting har de dog fået for at bringe dem på niveau med andre højere læreanstalter, nemlig en stillingsstruktur. "Der mangler blot en ansættelsesbekendtgørelse. Det er jo horribelt," som Niels D. Lund udtrykker det.

Det skærper til

Efter et langt tilløb - fire til fem år - blev Biblioteksskolen i foråret 2000 omdannet til en højere uddannelsesinstitution. Institutionerne skulle nydefineres både indholdsmæssigt og fagligt, styrelsessystemet skulle justeres, nye uddannelser skulle introduceres, bl.a. en akademisk bacheloruddannelse, nye kandidatuddannelser skulle startes op, forskningsprogrammer skulle opbygges, nye kurser skulle udvikles, og traditionelle tankegange skulle dirigeres i nye retninger. "Nøgleordene har været organisatorisk og faglig omkalfatring, men det har alt sammen skullet ske inden for en nulsumsramme. Fra medarbejderside har vi selvfølgelig gang på gang påpeget, at det ikke kunne lade sig gøre. Det får vi nu dokumenteret i vores hverdag. Ministeriet viser ikke vilje til at give modellen et skub," siger Niels D. Lund, som suppleres af Jan Graulund:

"Spørgsmålet er, hvor langt den enkelte medarbejder vil være med. En arbejdsuge på 50 timer eller mere er ikke usædvanligt. Vore yngre kolleger vil ikke finde sig i en permanent arbejdsbelastning af den karakter. Vi skal passe på, at de ikke smutter. Jeg regner da med, at det skærper til inden for det næste år."

Flerårsaftale

Det er ikke Biblioteksskolens ledelse, de to tillidsrepræsentanter skyder på: "Den er til dels undskyldt, fordi den ikke har fået de rette rammer fra ministeriets side."

Spørgsmålet er på den ene side, om Kulturministeriet er gearet til at håndtere en biblioteksskole med universitetsundervisning og -forskning. På den anden side må man også holde fast i de spændende perspektiver, der ligger i et udbygget fagligt netværk med dette ministeriums øvrige institutioner og områder, herunder fx også den kulturformidling og folkeoplysning, som den nuværende minister er optaget af. Det er en meget vanskelig balanceakt," vurderer Niels D. Lund.

"Det, der er brug for, er en flerårsaftale på linie med den, de øvrige højere uddannelser fik i forbindelse med sidste års finanslov. Vi har haft et taxameterfald de sidste fire til fem år. For at komme på niveau både uddannelses- og forskningsmæssigt skal vi have omkring 5 mio. kr." siger Jan Graulund.

En anden løsning kunne være at gear ned, men så vil skolens ry og image dale, studenterindtaget vil falde og kontaktfladerne til forskningsnetværk vil svækkes. "Det ville gøre os til en sekundainstitution," konstaterer Niels D. Lund.

mt

Forskningsbiblioteker trængt

De danske forskningsbiblioteker har ikke råd til at abonnere på de væsentligste internationale forskningstidsskrifter. Dermed afskæres danske forskere og dansk forskning fra international viden.

Det er Rektorkollegiet, der i pressemeddelelse har råbt vagt i gevær over for denne truende situation.

En stor del af de internationale forskningsresultater publiceres i dag i elektroniske tidsskrifter. Men denne publiceringsform betyder imidlertid, at tidsskrifterne bliver dyrere og dyrere - bl.a. fordi markedet er præget af monopoler. Ifølge

Biblioteksstyrelsen er priserne i perioden 1993-2000 i gennemsnit steget 7,4% pr. år. I samme periode er forskningsbibliotekernes bevillinger til tidsskrifter stagneret.

Universiteterne nedsatte derfor, via Rektorkollegiet, en arbejdsgruppe, der skulle kulegrave problemet. Formand for arbejdsgruppen blev universitetsdirektør **Gert Bechlund**, Handelshøjskolen i København. Han siger:

"Det siger sig selv, at dansk forskning stilles ringere, når man ikke får adgang til den nyeste faglige viden. Hvis forsk-

ningsindsatsen i Danmark skal vedligeholdes og styrkes, må politikerne være parate til at sikre et ordentligt grundlag i form af tidssvarende materialer på landets forskningsbiblioteker."

Gruppen har anbefalet, at Rektorkollegiet følger udviklingen i forskningsbibliotekernes økonomiske situation i forbindelse med finanslov 2002. Såfremt finansloven ikke skulle bringe en tilfredsstillende løsning på problemerne, vil arbejdsgruppen blive indkaldt igen til fornyede overvejelser af initiativer.

mt

Basisuddannelserne godkendt

Børnesygdommene er overstået, nu skal konditionen holdes ved lige og forbedres

I mange år har universitetscentrenes basisuddannelser været mødt med kritik fra det traditionelle system. Tværfagligheden, problemorientering, projektarbejdsformen m.m. har ikke sikret fagligheden, har kritikken lydt.

Sådan er det ikke længere. I en netop afsluttet evaluering får basisuddannelserne oprejsning. Her findes ingen kritik af idégrundlaget - nærmest tværtimod, de er ikke blot godkendt, men ANERKENDTE. I konklusionen står således, at der siden 70'erne er sket en udbredelse af de faglige tilgange og arbejdsformer, der kendetegner basisuddannelserne - problemorientering, projektarbejde, gruppearbejde og tværfaglighed - til uddannelsesstænkningen i samfundet generelt og til arbejdsformer i organisationer og virksomheder. "Uddannelsesstænkningen i samfundet og arbejdsformerne i organisationerne og virksomheder har ændret sig siden begyndelsen af 70'erne", hedder det.

Men omvendt står der også, at basisuddannelserne har vist sig fleksible ved at indoptage traditionelle elementer, fx tendensen til øget specialisering. Uddannelserne karakteriseres som "pragmatiske" tilpasninger til skiftende interne og eksterne krav.

Og én af de ting, der ikke længere er så fremtrædende, er det tværfaglige. Uddannelserne er blevet meget målrettede.

Dilemmaer

Evalueringen er generelt positiv, men der er behov for, at de overordnede målsætninger for basisuddannelserne gentænkes og prioriteres forfra som udgangspunkt for en eventuel rekonstruktion af uddannelserne.

Men dette kommer ikke som en overraskelse for basisuddannelserne, og de fem dilemmaer, som opregnes, er heller ikke ukendte. Især de første to er gammelkendte:

- Dilemmaet mellem både at være et selvstændigt forløb og en indledende del af en uddannelse.

- Dilemmaet mellem enkeltfaglighed og tværfaglig problemorientering.

Evalueringen dækker fagligt set både humanistiske, samfundsfaglige og naturvidenskabelige uddannelser, og der er i dag store forskelle mellem disse, ligesom evalueringgruppen kommer med anbefalinger til forbedringer på hver af uddannelserne.

RUCs humaniora

På RUC bør man styrke basisuddannelsernes position og indflydelse i systemet. Der skal være flere fastlærere på basisuddannelserne.

Den humanistiske basisuddannelse rammes af evalueringens hårdeste kritik. Det anbefales at prioritere og præcisere målsætningerne. Det faglige indhold fremstår som flertydigt og vilkårligt og er svært at overskue. Der er stor valgfrihed, og de studerende tildeles et stort ansvar for deres egen faglige udvikling. Der synes ikke at være en overordnet plan for hvilke kerne kvalifikationer, der er bærende eller enighed om, hvilke centrale teorier, begreber og metoder de studerende som minimum bør blive fortrolige med, hedder det.

Der bør være mekanismer, der sikrer sammenhængende uddannelsesforløb.

Aalborgs samf

AAUs samfundsvidenskab er p.t. kendetegnet ved manglende konsensus om uddannelsens indhold og struktur, hvilket giver sig udslag i en dårlig sammenhæng mellem målsætninger og længde. Der er to modstridende tendenser: På den ene side fastholdelse af intentionen om en tværfaglig basisuddannelse og på den anden bevægelse mod en større vægt på enkeltdisciplinær fagliggørelse.

Evalueringspanelet sporer, at der er forskellige grundholdninger på faget, og modsætningen mellem disse præger opbygningen. En gruppe holder fast ved de oprindelige tværfaglige intentioner og ved de eksisterende arbejdsformer, mens en anden gruppe underviser, en stor gruppe studerende og nogle af (aftagerne) i overbygningsuddannelserne, synes, at der udmærket kan være større målretning mod det faglige og overbygningen.

Evalueringen anbefaler en gentænkning af basisuddannelsens målsætninger og indhold/form.

Er Aalborgs tek-nat en basisuddannelse?

Tek-nat på Aalborg er en etårig uddannelse og har fx en langt højere grad af målretning i forhold til overbygningsuddannelsen. Det er ligefrem et spørgsmål, hvorvidt den kan kaldes en basisuddannelse. Fra at være en delvis fælles tilrettelæggelse af det første år af en række uddannelser, så er det nu et pragmatisk ind-

gangsår - et "freshman year". Tværfagligheden er således snarere at se sit eget fag i en større kontekst end at kunne løse problemer med tværfaglige metoder, hedder det. Og valgfriheden er i praksis begrænset, idet den studerende har foretaget det endelige fag-studievalg inden studiestarten!

Aalborgs tek-nat bør derfor overveje at droppe karakteristikken "basisuddannelse", fordi det giver en forkert signalværdi, lyder anbefalingen.

Tek-nat -uddannelsernes lære

Generelt giver evalueringen positive karakterer til tek-nat -områderne. Det hedder, at det faglige indhold og de særlige tilrettelæggelsesformer som kendetegner uddannelsen, positivt bidrager til rekrutteringen til naturvidenskabelige fag. Det tiltrækker studerende, som måske eller ikke ville have valgt en uddannelse inden for naturvidenskab.

"Tek-nat -basisuddannelserne er fagligt set ikke bedre end deres rygte. Men de har nogle fortrin, hvis man ser på dem som totale uddannelsesforløb. De er ikke så fagligt tunge i starten, men det kan indhentes senere. Til gengæld har de nogle fordele på indgangssiden, hvor der er et socialt sigte med samarbejdsformerne, og hvor der er en introduktion til det enkelte universitets metoder", siger centerleder fra DTU's Center for didaktik og metode **Palle Sørensen**, der var med i evalueringens teknisk-naturvidenskabelige fagpanel.

Især som introduktionsforløb kan DTU lære noget af basisuddannelserne, siger han.

"DTU - og du må gerne tage det som et partsindlæg - skal blive bedre til at gøre opmærksom på, at DTU har flere tilbud og flere undervisningsformer end folk tror. Basisuddannelserne behøver ikke skilte med deres former, for det er en del af deres image i offentligheden. Omvendt tror folk, at DTU kun har forelæsninger. Men DTU arbejder faktisk med forskellige læringsformer, men det går først op for studenterne, når de er begyndt..."

jø

Kilde: Basisuddannelserne
(Evalueringscentret, september 2001).
Se www.eva.dk

Luk sektorforskningen

- brug de 2 mia. kroner til forskning og undervisning på universitetet, foreslog ATV-rapport, der blev mødt med voldsom kritik

- ATV-konference på Carlsberg d. 5.9

"Rapporten er varetagelse af særinteresser og baseret på fordomme om sektorforskningen. Arbejdet er ikke et akademi værdigt. Men derfor gør det alligevel ondt, når ATV-rapporten påstår, at sektorforskningen har ringe troværdighed..."

Sådan lød det skarpeste modindlæg i anledning af en rapport fra Akademiet for de Tekniske Videnskaber - Viden og velfærd - som i slutningen af august var til en velbesøgt, livlig og underholdende debat i akademiet.

Rapporten foreslår, at sektorforskningsinstitutionerne lægges ind under universiteterne, så ressourcerne (2 mia. kroner) ikke bare bruges på forskning, men også på undervisning. Samtidig skal flere opgaver udliciteres, så også private firmaer kunne byde på dem.

Kritikerne: Snævre interesser

Den hårdeste kritik - og citatet ovenfor - blev fremført af **Nils Strandberg Pederesen**, adm. direktør i Statens Serum Institut. Han henviste til, at sektorforskningsloven af 1995 sikrer "kvalitet, bedre forskningsmiljø og uvildighed", og at kritikerne derfor ikke med rimelighed kan angribe troværdigheden: "Jeg har aldrig lavet noget på ministerens ønske ..."

I korridoren uddybede han: "Rapporten er ikke et akademi værdig. Rapporten er ikke troværdig eller uvildig, men præget af særinteresser hos snævre ingeniørkredse, industrien samt konsulentbranchen! Ingeniørerne og industrien vil have mere satsning på deres område. Og konsulentbranchen vil have åbnet for licitationer...", sagde han og tilføjede, at det er en kendt sag, at stærke kræfter i ATV i 10-15 år har haft et horn i siden på den store sektorinstitution, Risø.

Men også direktør **Ib Andersen** fra Arbejdsmiljøinstituttet meldte sig som kritiker: "Tidligere blev sektorforskningen kritiseret af ATV for manglende kvalitet, nu er det for manglende troværdighed. Men det er en kedelig påstand uden dokumentation. Jeg ved, at ATV-udvalget har indhentet viden ude i miljøerne, men jeg kan ikke se, at den eksterne viden afspejler sig i rapporten".

Direktøren fra Seruminstittuttet mente, at sektorforskningen er meget bedre end sit rygte, og at ATV's eksempel på en politiseret forskning var misvisende. Rapportens bevisførelse med henvisning til, at den engelske kogalskab (BSE) kun kunne få så voldsomt et omfang, fordi den i ti år blev ignoreret af myndighederne, herunder forskningen, er ikke korrekt: "Den udlægning er simpelt-

hen forkert, for dels blev kogalskaben faktisk diagnosticeret af en sektorforskningsinstitution. Og dels foregik det alt sammen i Thatcher-perioden, hvor der var økonomisk-politiske grunde til, at forskningen ikke kunne komme til bunds i problemet".

Politiseringen

Med den nuværende struktur med ressortministerier med tilknyttede sektorinstitutioner findes en "opgaveportefølje", hvor der kan opstå situationer, hvor institutionerne leverer forskning, oplæg til politiske beslutninger, implementering og dernæst evaluering. En sådan sammenblanding "vil let kunne give anledning til, at der sættes spørgsmålstegn ved sektorinstitutioners uvildighed", siger rapporten. "Sammenblanding af forsknings-, rådgivnings- og myndighedsopgaver i en forskningsinstitution er uhensigtsmæssig og giver naturligvis anledning til at stille spørgsmål til institutionens troværdighed".

Derfor anbefales det, at universiteterne overtager det meste af denne aktivitet. Ministerierne skal fortsat have et (mindre) videnskabeligt baseret beredskab hos nogle (forskere / embedsmænd). Den egentlige forskning og rådgivningen af ministeriet skal imidlertid i alle tilfælde adskilles, så der opnås en entydig ansvarsfordeling. Og universiteterne skal kunne "varetage alle typer forskningsaktiviteter og alle væsentlige samspil mellem forskningsverdenen og det omgivende samfund", fx "forskningsbaseret understøttelse af myndighedernes vidensbehov".

Denne enkle fremstilling af ansvarsfordeling blev imidlertid problematiseret, idet det blev påpeget, at man ikke omgår "politiseringsproblemet" ved den blotte flytning fra en sektorinstitution til universitetet.

"Der er ikke meget fremskridt i at erstatte politisk styrede resultater fra sektorforskning med ditto fra universitetet", som Syddansk Universitets rektor **Jens Oddershede** formulerede det.

Peder Andersen fra Det økonomiske Råds sekretariat kaldte det en "*holdningsrapport*": "En rystende læslet-bog uden hverken dokumentation eller argumenter. Det påstuleres uden videre, at sektorforskningen skal ind under universiteterne, mens det virkelige problem slet ikke berøres: Klare spilleregler for, hvad de enkelte enheder skal. Og en klar rollefordeling ud fra de krav, samfundet stiller ...".

Er sektorforskningen en Trabant - eller var det et vildskud i en ATV-rapport?

Luk fysik på KU eller AU?

ATV-rapporten foreslår, at forskningen samles i større enheder, således at hvert enkelt fagligt speciale normalt kun etableres eet sted i landet. "Kandidatuddannelser med små optag skal kun udbydes få steder i landet", lød det i den mundtlige præsentation.

Det var dog ikke muligt at få rapportens ophavsmænd til - trods gentagne spørgsmål herom - at svare på, om det betyder, at ATV mener, at matematik og fysik skal lukkes i enten København eller Århus.

Der var flere erhvervsfolk i forsamlingen, som støttede rapportens samlingsforslag, fordi der foregår "parallelforskning", men det blev afvist af Jens Oddershede: "Det er en myte, for forskerne på landets institutter har måske nok samme forskningsområder, men deres specialer er altså forskellige ..."

Socialdemokrater og forskning ...

Den voldsomme kritik blev mødt med uglattende svar fra rapportens ophavsmænd og fra ATV-præsident **Mogens Bundgård-Nielsen**: "Det var bare et debatoplæg. Og uden provokationer flytter man ikke verden..."

Nostoren i ATV, **Haldor Topsøe**, søgte at gyde olie på vandene ved at sige, at nu skulle det ikke gå til i uenighed blandt forskerne, for hovederindet måtte være at tvinge politikerne til at tage forskningen alvorligt.

Og her var han tæt på et af de omkvæd, som FORSKERforums udsendte hørte mest den eftermiddag i korridoren: "Forskning er et elitært projekt. Og socialdemokrater og forskning hænger altså ikke sammen ..."

jø

(Se rapporten på www.atv.dk)

Sektorforskningen fredet

Hver enkelt sektorinstitution skal tages op til vurdering, lyder Forskningskommissionens anbefaling, der hermed undlod at tage stilling til nogle af de aktuelle spørgsmål

Forskningskommissionen har ingen konkrete ændringsforslag vedrørende sektorforskningen, der står for ca. 20 pct. af den offentlige forskning i Danmark eller 4.000 millioner kroner. Det foreslås blot, at hver enkelt sektorinstitutions opgaver tages op "til vurdering". De bør vurderes i forhold til det enkelte ressortministerium, hvor det eventuelt kan overvejes, om der er et passende antal tilknyttet, om der er overlap med andre m.m. Samtidig skal der peges på, hvordan der kan skabes hensigtsmæssige, forpligtende samarbejdsrelationer.

"At flytte forskningen fra sektorforskningen til universiteterne ville jo blot betyde, at den del af universiteternes virksomhed ville komme under realpolitisk styring, fordi de nuværende sektorministerier ville gøre deres indflydelse gældende", forklarer medlem af kommissionen **Hans Siggaard Jensen**, som tilføjer: "Det er da også et spørgsmål, om en sådan flytning af penge er realistisk: Om sektorministerierne vil være med til at afgive penge til Forsknings- eller Undervisningsministeriet?"

Hvor meget forskning?

I dag er sektorinstitutionernes opgave at tage sig af "problemorienteret forskning med et klart samfundsmæssigt sigte", hedder det i betænkningen. Mål og rammer for forskningen afspejles gerne i en forskningsstrategi. Målene er således fastsat af andre instanser end forskerne selv, og der er ikke samme frie rammer for forskningsfriheden som i universitetsloven.

Sektorforskningens vækst har primært været styret af de enkelte ministeriers behov for forskning. Nogle institutioner er forskningstunge og andre leverer i højere grad andre ydelser. På grund af forskelligheden kan der "næppe umiddelbart opstilles en optimal fordeling mellem hhv. forskning og øvrige opgaver for de enkelte forskningsinstitutioner. Men Danmarks Forskningsråd kan - når de har analyseret institutionerne nærmere - opstille mål for, hvordan denne opgaves fordeling optimalt bør være, siger betænkningen.

Kommissionen foreslår yderligere, at det i en "forskningens finanslov" - som skal synliggøre forskningen for politikerne - skal fremgå, hvor meget sektorforskningen bruger på egentlig forskning, og hvor meget den bruger på andet (udredning, myndighedsberedskab, undervisning m.m.). Det skal således sikres, at

Forskningskommissionens pressemøde (fra venstre): Hans Siggaard-Jensen, formand Ninna Würtzen, Laurtitz Holm-Nielsen

det som faktisk er forskning, alene defineres som sådan, hedder det.

Kritik af ministerie-puljer

Sektorforskningens kvalitet eller dens uvildighed og troværdigheder er ofte draget i tvivl, men det sker ikke i betænkningen, som ikke omtaler de jævnliges beskyldninger om "politisering" eller "bestillingsforskning".

Sådan læses betænkningen ikke af kommissionen selv: "Det er eksplicite kommentarer og forslag. For eksempel findes der i dag sektorinstitutioner, som har dispensation fra sektorforskningsloven og som unddrager sig oprettelse af uafhængige bestyrelser, som er tænkt som et værn mod 'politisering'. Disse institutioner bør følge loven", siger **Nina Smith** fra kommissionen. "Samtidig foreslår kommissionen, at de skal gennemgå en international forskningsevaluering, som skal være med til at sikre et konstant højt kvalitetsniveau".

Beskyldningerne om 'politisering' blev berørt i en nylig rapport fra Akademiet for de Tekniske Videnskaber (ATV) der konstaterede, at den blandede "opgaveportefølje" betyder, at sammenblandingen "vil let kunne give anledning til, at der sættes spørgsmålstejn ved sektorin-

stitutioners uvildighed og troværdighed", sagde ATV-rapporten.

Kommissionen sætter fokus på, at der skal ske en ensliggørelse af de faglige kriterier ved forskningsbevillinger, og at ministerierne ikke må politisere og styre: "Det er uacceptabelt, at fx embedsmænd uden forskningskompetence alene vurderer ansøgninger og bevilger midler til forskningsprojekter. Sådanne bevillinger tilfredsstiller ikke de grundlæggende krav til kvalitetsvurdering af forskning". Hvis embedsværket bevilger penge skal det kaldes udredning el. lignende, hedder det.

Sagen sendt tilbage til Danmarks Forskningsråd

Er det ikke udtryk for en konfliktskyhed, når kommissionen ikke prøver at skille forskningen og myndighedsopgaverne i sektorinstitutionerne?

"Det er en stor opgave, som vi ikke har vurderet var kommissionens", svarer kommissionsmedlem Hans Siggaard Jensen.

Man analyserer heller ikke en af de tre store sektorinstitutioner, Risø, som tilmed hører under Forskningsministeriets ressort?

"Kommissionen har valgt ikke at behandle enkelte cases, men overlade det til

sen og Nina Smith

en videre analyse. I stedet foreslår vi forpligtende samarbejder i konsortier ..."

Det bliver nu en opgave for Danmarks Forskningsråd at tage initiativ til denne analyse af de enkelte institutioner. Danmarks Forskningsråd anbefalede i sin årsrapport 1998 netop, at hvert ministerium gennemgår deres sektorinstitutioner med henblik på, om der skulle ske opgavemæssige eller institutionelle ændringer, som fx lægges ind under universiteterne. Den analyse har Forskningskommissionen ikke villet tage fat på:

"I den forstand kunne kommissionen godt være gået længere med deres forslag vedrørende sektorforskningen ...", lyder fmd. for Danmarks Forskningsråd **Søren Isaksens** kommentar til betænkningen.

Sektorforskningen skal også uddanne

Kommissionen siger, at det er uhensigtsmæssigt, at en stor del af den offentlige forskningsindsats kun i begrænset omfang understøtter de forskningsbaserede uddannelser (på universiteterne). Forskningsviden bør i højere grad formidles og bruges.

"Sektorforskningen skal i højere grad end i dag stille personale mv. til rådighed for uddannelsessystemet, så sektorforsk-

ningen ad den vej kan blive en naturlig del af kandidatuddannelserne".

Men kommissionen holder sig til målsætninger og beskriver ikke, hvordan dette samarbejde skal ske.

Konsortier

I modsætning til ATVs nylige rapport foreslår kommissionen ikke, at sektorforskningens forskning skal indkorporeres under universiteterne. Kommissionen foreslår en mellemform: at sektorinstitutioner, universiteter, forskerparker og andre videmiljøer skal samarbejde i "konsortier".

Incitamentet skal være en udbudsrunde - med økonomisk tilskud - hvor institutionerne kommer med forslag til forpligtende samarbejdsstrukturer. Konsortiedannelsen kan have basis på universiteters fakultetsniveau, idet samarbejdet bør gælde såvel undervisnings- som forskningssiden, herunder forskeruddannelse.

Konsortiedannelse skal give bedre udnyttelse af ressourcerne, og nedbryde institutionsgrænser. Men initiativet skal komme fra institutionerne selv. Især hovedstadens mange institutioner giver denne mulighed.

jø

Forskningskommissionen

Efter knap et års arbejde offentliggjorde Forskningskommissionen sin betænkning d. 18. september. Betænkningens anbefalinger forventes at komme til at indgå i Folketingets drøftelser om forskningens og universiteternes fremtidige vilkår. Især afsnittet om universiteternes ledelse var ventet med spænding efter Dansk Industris / CO-metals og Socialdemokratiets udspil i forsommeren, der lagde op til bestyrelser med eksternt flertal, udpegede rektorer, dekaner m.m.

Kommissionen havde til opgave at vurdere de nuværende love med relation til forskning og samlet vurdere behovet for fornyelse, sammenhæng og klarhed på hele feltet. Analysen skulle således rette sig mod både universiteter, sektorforskning, forskningsrådssystemet, regeringens rådgivningssystem m.m.

FORSKERforum omtaler over de næste sider de vigtigste anbefalinger.

Universitetsbestyrelse

- domineret af eksterne medlemmer. Men universitetet skal have retten til at indstille, hvem der skal være medlemmer, lyder forslaget fra Forskningskommissionen

- Pressemøde d. 18. sept. 2001

De nuværende valgte ledere har vanskeligt ved at træffe ubehagelige strategiske beslutninger om nedlæggelse af forskningsområder, reservering af penge til fornyelse m.m. Derfor skal universiteterne have en bestyrelse domineret af eksterne medlemmer. Bestyrelsen skal udpeges af ministeren efter *indstilling* fra det afgående konsistorium.

Betænkningen fra Forskningskommissionen har som sit tungeste forslag, at universiteternes konsistorium skal erstattes af bestyrelser med eksternt flertal.

Herefter bliver bestyrelsen selvsupplerende, idet ministeren udpeger efter indstilling fra bestyrelsen.

Om forskellen mellem den nuværende valgte og en udpeget ledelse hed det på pressemødet:

"Der kan stilles berettigede krav fra samfundet til universitetet. Med en eksternt domineret ledelse kommer der indsigtfulde bestyrelsesmedlemmer som er repræsentanter for samfundet, ikke fra statsmagten eller erhvervslivet", forklarede kommissionsmedlem **Hans Siggaard Jensen** på et pressemøde.

Kommissionsmedlem **Nina Smith**: "Vi kommer ikke med forslag til en rigid struktur. For udvalget var det vigtigt at komme med et forslag, som sikrer universitetet autonomi og troværdighed. Og det er jo ikke bare vigtigt, hvordan bestyrelsen udpeges, men også hvad bestyrelsen og de øvrige ledere skal kunne".

Dokumentation: Ledelsessvigt

Universitetslovens muligheder for ledelse bliver ikke udnyttet tilstrækkeligt i praksis. Valgte ledere begrænser, fordi lederne skal lede deres vælgere: En valgt ledelse kan have vanskeligt ved at træffe ubehagelige strategiske beslutninger. En bestyrelse med eksternt dominans, der ikke er afhængig af genvalg, vil bedre være i stand til at varetage den fornyede ledelsesfunktion.

I betænkningen er der ikke fremført konkrete eksempler på lammede ledelser i dag. *Hvad er dokumentationen på, at de valgte ledere ikke har kunnet tage beslutninger?*

"Konkret dokumentation har kommissionen ikke. Men de senere års erfaring er, at hvis de valgte ledere skal tage valg, så er de afhængige af dem, der har valgt dem", forklarede kommissionsformand **Ninna Würtzen**, der suppleres af Hans

Siggaard-Jensen:

"Tag københavnsområdets mange universiteter uden samarbejde som eksempel. Her er merkantile uddannelser, hvor kun enkelte arbejder sammen. Her er 5 steder med kemi, som ikke samarbejder. Det er ikke optimalt, at der sker en underudnyttelse af den vidensressource".

Er det kommissionens dokumentation på, at de valgte ledere ikke tager beslutninger?

"Ja, det er efter min mening præcise eksempler på ledelsessvigt".

(se www.fsk.dk)

Forskningskommissionens dokumentation er svag, lyder kritikken: "Det er skuffende, at kommissionen ikke kommer med bedre argumenter for, hvorfor universiteternes styreform skal laves om. Det er som om, systemet har besluttet, at universiteternes ledelsesform for alt i verden skal laves om. Men de mål, man gerne vil nå - omstillingsparathed, samarbejde med erhvervsliv og videnovertførelse - praktiseres allerede mange steder under den nuværende ledelsesform", siger DMS formand **Ingrid Stage**. "Det ville være klogere som også undervisningsminister Margrethe Vestager har foreslået, at lade de forskellige ledelsesmodeller på DTU løbe en rum tid og derefter evaluere dem, inden alle universiteter pålægges en bestemt ledelsesform".

Vil politikerne acceptere selvsupplerende bestyrelse?

Det skal være bestyrelsens opgave at fastsætte de overordnede og langsigtede retningslinier, at godkende budget samt at ansætte rektor.

Kommissionen foreslår, at bestyrelsen bliver selvsupplerende, idet ministeren udpeger efter indstilling fra bestyrelsen, lyder forslaget i Forskningskommissionens betænkning.

"Med en eksternt domineret ledelse kommer der indsigtfulde bestyrelsesmedlemmer, som er repræsentanter for samfundet, ikke fra statsmagten eller erhvervslivet. Og med udpegningsmekanismen (selvsuppleringen, red.) sikres bestyrelsens uafhængighed", forklarede kommissionsmedlem Hans Siggaard Jensen.

Men tror Forskningskommissionen på, at politikerne vil afgive deres mulighed for at styre universiteterne?

"Med indstillingsmekanismen skal det foregå i dialog. Men ministeren har jo i sidste ende myndigheden til at udpege",

svarede kommissionsformand **Ninna Würtzen**.

Betyder det, at ministeren kan underkende bestyrelsens indstilling og udpege sin egen kandidat?

"Jae, men sådan foregår det jo ikke i vores politiske system ..."

Rektor uden forskningserfaring

Rektor ansættes af bestyrelsen efter eksternt opslag og på åremål. Han skal arbejde efter en stillingsbeskrivelse lavet af bestyrelsen. Rektor skal lede overordnet og generelt, hvorfor ledelseskompetence er vigtigere end en egentlig forskerkarriere:

"Bestyrelsen og rektor skal kunne lave de nødvendige prioriteringer. Rektor skal have de nødvendige ledelsesværktøjer. Lederne skal kunne vise handlekraft og sikre en uafhængig og troværdig forskning", lød omkvædet på pressemødet.

Rektor skal være ansvarlig over for bestyrelsen i ethvert spørgsmål og for den daglige ledelse. Og så disponerer han universitetets økonomi i overensstemmelse med bestyrelsens budget og retningslinier.

Dekaner og institutledere

Dekanan ansættes efter eksternt opslag på åremål. Bestyrelsen ansætter efter indstilling fra rektor. Dekaner skal både kende ledelsesmetoder, have lederevner og være forsknings- / uddannelseskundig.

Kommissionen understreger institutledernes afgørende betydning for et inspirerende miljø. Det er dog op til hver enkelt institution (den nye bestyrelse?) at afgøre, om deres ledelseskrav bedst opfyldes ved en valgt eller en åremålsansat institutleder. Hvis institutledere vælges, skal der imidlertid kun kunne ske genvalg én gang. (Denne 8-års begrænsning modsiges dog kommissionens argumentation om, at en leder som skal vende tilbage blandt dem, der vælger, også er afhængige heraf.

jo

(se www.fsk.dk)

Ikke større selvstyre

Forskningskommissionen opererer ikke med, at universiteterne skal have større uafhængighed fra ministeriet, fx i form af udvidet dispositionsmuligheder, selveje eller lign. Det blev derimod betonet, at universiteterne skal have autonomi og troværdighed. Men det siges ikke, at en ny bestyrelse skal være en buffer mod ministeriel detailstyring.

"Vi foreslår, at basisbevillingerne til universiteternes forskning forhøjes. Det er vores forslag til at sikre uafhængigheden ...", forklarer kommissionsmedlem **Hans Siggaard Jensen**.

- men ny belønningsmekanisme

Der er dog i kommissionens forslag et element, som alt andet lige vil forøge ministeriets indflydelse. Ekstra forskningspenge skal nemlig bruges til at indføre nye fordelingsmekanismer.

Mens bevillinger hidtil er tildelt efter automatik, så skal det fremover "synliggøres" efter hvilke mekanismer, universiteterne tildeler bevillinger, og det skal bruges til at skabe incitamenter til fornyelse, hedder det. Der skal således indføres kriterier til fordeling af de ekstra basispenge. Og kriterierne skal være af både kvantitativ og kvalitativ karakter:

En kvantitativ fordelingsmekanisme kan være, at antallet af fastansatte videnskabelige medarbejdere forøges i takt med studenternes eksamensgennemførelse (STÅ-produktionen). Det skaber større sammenhæng mellem bevillingerne til forskning og undervisning, hedder det.

En anden mekanisme kunne være at belønne et institut med store eksterne indtægter, antallet af citationer (xxxx) eller erhvervsmæssig spin-off.

Hvad angår de kvalitative mekanismer bliver det Danmarks Forskningsråds særlige opgave at komme med forslag.

jø

SDU-rector: Legitimitet

"Jeg har såmænd ikke noget imod en bestyrelse. Men jeg er imod en ministerudpeget bestyrelse, der ansætter rektor, for hermed bliver rektor ministerens repræsentant ...", lyder **SDU-rector Jens Oddershedes** kommentar til et forslag fra en ATV-rapport om, at universitetet skal have en 6-10 personers bestyrelse, der skal fastlægge de overordnede linier og ansætte den øverste daglige ledelse. Ministeriet udpeger medlemmer af og formænd for universitetsbestyrelserne. Og bestyrelsesmedlemmerne skal udpeges i kraft af deres personlige egenskaber og skal ikke repræsentere interessenter, hedder det.

"Det forslag ignorerer, at medarbejderindflydelsen sikrer legitimiteten fra de ansatte og fra studenterne. Det centrale spørgsmål i den aktuelle diskussion om universitetsledelse er derfor, hvordan man kan vælge / ansætte en ledelse, så dennes loyalitet er rettet mod universitetet", spurgte Jens Oddershede.

jø

Karrierebarriere

Det er en væsentlig barriere for rekrutteringen af unge og udenlandske forskere, at antallet af faste forskerstillinger på universitetet er lavt, og at antallet af professorer i forhold til den øvrige forskerstab er lavt sammenlignet med de øvrige nordiske lande. Karrieremulighederne skal forbedres, siger Forskningskommissionen: Efter afsluttet forskeruddannelse skal man kunne fastholde de bedste forskere og dermed udvikle universiteterne. Derfor skal en ansættelse på et universitet kunne konkurrere med en parallel karriere i erhvervslivet eller et tilbud fra udlandet!

En synligt forbedret karrierestruktur vil være, at der oprettes flere professorstillinger, så forholdet mellem professorater og lektorater holdes på 1:3. Kommissionen vil dog ikke gå med til den norske model, hvorefter der sker oprykning efter positiv professorbedømmelse.

Et middel til at gøre karrieren lønsmæssigt attraktiv er at åremålsansætte professorer; dette giver mulighed for en betydelig forhøjelse af lønnen. Kommissionen fortæller ikke, at det hidtil har været en bremse for lønforhøjelse, at forhøjelsen skulle tages af det almindelige lønbudget, som dermed må skære på andre ansættelser. Kommissionen henviser blot til en anbefaling af, at universiteterne skal have flere midler.

Flere forskerstuderende

Danmark har sammenlignet med andre lande få forskere set i forhold til Sverige og Finland, USA og Japan. Og der er for få forskerstuderende. Derfor anbefaler kommissionen, at dimensioneringen øges fra de nuværende 5.000 til 10.000 over de kommende 8-10 år. (Dette afsnit i betænkningen fylder relativt meget, hvilket formentlig ikke er uden sammenhæng med, at kommissionsmedlemmerne Lauritz Holm-Nielsen og Hans Siggaard-Jensen har været og er stærkt engagerede i netop dette felt).

Denne forøgelse i antal er samtidig en nødvendig konsekvens, hvis anbefalinger af flere bevillinger til forskning følges. Flere forskerstuderende forudsætter en udvidelse af den faste stab af professorer og lektorer.

Men kommissionen forudsiger, at det danske rekrutteringsgrundlag ikke er tilstrækkeligt. En fjerdedel af de indskrevne forskerstuderende bør således komme udefra.

For at gøre forskerkarrieren attraktiv anbefales det at danne forskerskoler mellem fagligt stærke forskningsmiljøer.

jø

Fordele og ulemper

Rapport opregner pro-et-contra på spørgsmålet om universiteternes styrelsesforhold

Visse politikere og interessegrupper arbejder ihærdigt på at få ændret universiteternes styrelse. Hvis de mangler argumenter for fordelene herved, så kan de læse den ene halvdel af en arbejdsgruppe-rapport fra Handelshøjskolen i København. Og de skal vel at mærke lade være med at læse den anden halvdel af rapporten, for den lægger kun op til at *gøre-i-tvivl*, fordi den systematisk opregner dilemmaer.

Rapporten kan således kraftigt anbefales til dem, som har brug for et pluralistisk katalog, der præsenterer *pro-et-contra* på diskussionen om universiteternes styrelsesforhold.

Rapporten diskuterer - med udgangspunkt i DTU-modellen - ledelses-scenarier med en stærk eksternt domineret bestyrelse samt rektor og institutledere, som er udpegede (og ikke valgte). Rapporten opregner systematisk fordele og ulemper ved en ekstern bestyrelse, ved en udpeget rektor, ved en valgt rektor samt ved valgte institutledere.

Ingen eentydige anbefalinger

Rapporten kommer ikke med eentydige konklusioner eller anbefalinger til Handelshøjskolen/universiteterne, men opregner dilemmaerne i forskellige ledelsesformer.

Der skal læses - *fortolkes* - mellem linierne for at finde ud af til hvilken side, rapporten hælder. Det synes således som om, at argumenterne imod mere ekstern styring af forskningen er stærk, mens argumentationen imod mere ekstern indflydelse på undervisningen er svagere. Der ligger mellem linierne en advarsel mod forskningsstyring ovenfra, og det siges også indirekte, at mange fordele kan nås **uden** at bestyrelsen er sammensat udefra

og **uden** at bestyrelsen har eksternt flertal!

Handelshøjskolen har faktisk allerede en bestyrelse med eksterne medlemmer, og selvbevidst sættes der ikke spørgsmål ved den nuværende ledelsesforms effektivitet: "*Why change a winning team*", lyder begrundelsen!

Hvad angår valg eller udpegnings af rektor er dilemmaet, at på den ene side vil en udpeget rektor ikke være i lommen på det personale, han skal lede. På den anden side, så har den valgte rektor en intern legitimitet og opbakning, hvilket styrker tillid og loyalitet i organisationen.

Fordele og bagdele ved valgte institutledere:

Argumenterne *imod* større ledelsesstyring ovenfra på forskningen er måske klarere, når det gælder institutlederen.

Her er **fordelene ved valgte institutledere**:

- Medarbejderne har bedst kendskab til de krav, der stilles til en institutleder

- Medarbejderne har en stærk interesse i at få en leder, der kan repræsentere dem godt, og som kan inspirere og udvikle deres arbejdsmiljø

- Bestemmende indflydelse på valget tvinger medarbejderne til at tage ansvar for egen situation. En medarbejder valgt leder vil dermed ikke (så let) blive undtaget af sine medarbejdere.

- Højt specialiserede personer som forskere vil komme i en hold-up-situation (idet de ikke har alternative job-muligheder), hvis de presses urimeligt. En valgt leder er garanti for kontinuitet, for forskningsfriheden og for medarbejderindflydelse på længere sigt.

Og her er ulemperne:

- Uden klare performancekrav og eks-

ternt given incitament-struktur vil en medarbejderstyret organisation kunne udvikle sig uheldigt.

- Det kan være vanskeligt for den øverste ledelse at få en valgt institutleders loyalitet, der som udgangspunkt vil ligge hos instituttet.

- Valg kan ske efter 'mindste modstands princip' i stedet for en vurdering af lederkvalifikationer.

Naivt at tro at universiteter kan styres oppefra

Nogle af baggrundsnotaterne - *som tegner mere skarpe vurderinger* - til selve arbejdsgruppe-rapporten fremhæver vigtigheden af politikernes tillid. Hvis politikere således - selv efter en grundig debat - stadig ikke tror på, at en høj grad af kollegialt styre er i samfundets interesse, kan det være u hensigtsmæssigt at opretholde systemet (**Peter Lotz**).

Men hvis politikerne således gennemtvinger nye styrelsesformer kan forskersamfundet sætte sin lid til, at ændringen bliver *ufarlig*: Det er naivt at tro - og ingen erfaringer tyder på det - at universiteter kan styres oppefra. Hvis fremtidige bestyrelser/rektorer vil gennemtvinge noget ovenfra, så er universiteternes basis så robust, at der blot vil opstå et gab mellem det, ledelsen beslutter og det, forskersamfundet faktisk vil gøre ... (**Ann Westenholtz**).

jo

Rapport fra Arbejdsgruppe om Styrelsesforhold (HHK, august 2001)
Se:

www.hsv.se/rapporter_nyhetsbrev/pdf/0015R.pdf

Høring 10 oktober: Uafhængige universiteter?

i Folketinget (Landstingssalen).

Formål:

At belyse fagfolks / forskersamfundets synspunkter på universitetets aktuelle vilkår (herunder økonomi) og de verserende ændringsforslag (herunder bl.a. ledelse).

Tema:

Gennem høring og udspørgning af fagfolk og universitetslærere at belyse hvilken struktur, ledelse, rammer og økonomi, der skal være vilkårene for universiteterne, så disse kan leve op til følgende ideal:

"De (universiteterne) skal være med til at sikre, at den offentlige debat er kritisk, fri og levende og bidrage til samfundets demokratisering. De skal levere troværdig og uafhængig ekspertise og danne modvægt til politiske, mediemæssige og økonomiske magthavere"
(Socialdemokratiets debatoplæg, juni 2001).

Baggrundspapirer:

DI / CO-metal: Fra Forskning til faktura (juni 2001)

Socialdemokratiets debatoplæg: Universiteter i videnssamfundet (juni 2001)

Forskningskommissionens betænkning

Høringspapir: "Uafhængige universiteter", FORSKERforum oktober 2001

Form:

Hver session varer 50 minutter. Høringen vil foregå ved, at to personer får hver 10 minutters oplæg på et specifikt emne, hvorefter der er 30 minutter til at besvare spørgsmål fra en opponent/ordstyrer samt korte spørgsmål (ikke indlæg) fra salen.

PROGRAM

8.45-9.00 Kaffe

9.00 – 9.20 Indledning: Universitetsledelse og –økonomi i lyset af Forskningskommissionen. v. lektor Leif Søndergaard & lektor Mogens Ove Madsen

9.20-10.10 Høring 1: Ledelse:

Prof. Mogens Niss, RUC: Akademisk frihed, forskersamfundets selvforvaltning og ledelse?

Instituteder Peter Lotz, HH-Kbh.: Mulige konsekvenser for forskersamfundet af en universitetsmodel med bestyrelse med eksternt flertal samt udpegede rektorer, dekaner, institutledere.

Opponent: ATV-direktør Torben Klein

10.10-11.00 Høring 2: Økonomi.

Direktør Else Sommer, KU: De økonomiske rammer, de pålagte opgaver og rammerne for den akademiske frihed / selvforvaltning

Lektor Morten Pejrup, næstformand i SNF: Forskningsbevillingernes prioritering: Grundforskning eller anvendelsesorientering?

Opponent: Dir. Jens Peter Jacobsen, Undervisningsministeriet

11.00 Kaffe

11.20-12.10 Høring 3: Samfundets styring af universiteterne

Er "samfundets interesser" lig med statens og erhvervslivets? Eller: Hvor stor indflydelse kan politikerne og erhvervslivet få på universitetets styring og planlægning uden at det går ud over uafhængigheden?

Deltagere: Dekan Tage Bild samt Rektorkollegiets formand Henrik Toft Jensen .

Opponent: Bjarne Lundager, DI.

12.10-12.50 Høring 4: Paneldebat: Universitetets tre største problemer?

Deltagere: Politikere og interessegrupper: H.P. Baadsgaard (S). Aage Frandsen (SF). xx (V).

Oplægsholderne får hver 2-3 minutter.

Opponent: Journalist Mogens Tanggaard.

12.50 Afslutning.

Arr. Universitetsafdelingerne i DM, DJØF, Jordbrugsakademikerne, Lægeforeningen

Åben adgang.

TILMELDING senest 5. okt. pr. email:

hoering@magister.dk (angiv navn, stilling og ansættelsessted)

Uafhængige universiteter

Universiteterne er udsat for udokumenteret mistænkeliggørelse, når kritikerne holder sig til myter i stedet for argumenter i forsøget på at kræve ændringer af universiteternes struktur og styring.

Politikerne skal imidlertid gøre sig klart, at det bliver et andet universitet, hvis der laves dramatiske ændringer af universiteternes styring og ledelse. Der er både demokratiske som faglige grunde til at besinde sig

Af **MOGENS OVE MADSEN**, DJØF's ufo & **LEIF SØNDERGAARD**, DM's Ulab

"De (universiteterne) skal være med til at sikre, at den offentlige debat er kritisk, fri og levende og bidrage til samfundets demokratisering. De skal levere troværdig og uafhængig ekspertise og danne modvægt til politiske, mediemæssige og økonomiske magthavere".

Sådan hedder det om universiteternes frie, demokratiske og kritiske rolle i Socialdemokratiets universitetspolitiske debatoplæg fra juni måned.

Vi kan kun være enige. Det er universitetets opgave at tjene almenheden og skabe ny viden og indsigt, dvs. drive uafhængig og gerne kritisk forskning samt formidle den nyeste viden til studenterne "på det højeste niveau" (jf. universitetsloven). Et frit, demokratisk og pluralistisk samfund har brug for frie universiteter, som så vidt muligt er uafhængige af magthavere og interessegrupper. Det indebærer, at universitetet er en særlig institution, hvis særlige betingelser og vilkår, der må værnes om.

Der må imidlertid spørges om S' beskrivelse af universitetets ideelle rolle ikke blot er en festtale, for de rabiate realiteter bag S' ledelsesforslag er, at det vil demontere universiteternes uafhængighed.

Sådan formuleres det selvfølgelig ikke. I stedet hedder det "større samfundstilknytning, bedre ressourceudnyttelse, effektivisering" m.m. Dette er også argumentationen for, at erhvervslivet og politikerne skal ind i universiteternes nye bestyrelser, da disse angiveligt er bedre end den nuværende ledelse til at varetage "samfundets" interesser.

Men det er ikke demokratisk, når forslaget foregøgler offentligheden, at det hele blot er en justering, effektivisering o.l. Hvis styringen og ledelsen nemlig laves om, bliver universitetets uafhængighed - *alt andet lige* - mindre.

Hvis universiteternes styrelse laves om, vil særinteresser få mere indflydelse. Det uafhængige universitet - "den akademiske frihed" - vil blive begrænset. Og befolkningen vil da ikke have den bedste garanti for at få den kritiske og uafhængige belysning af et emne. Hvis Arla Foods bliver repræsenteret i bestyrelsen på Landbohøjskolen eller hvis firmaet bidrager til "samfinansiering" af fødevarerforskningen er det ikke almenhedens, men firmaets interesser, som vil blive fremmet. Og på samme måde vil politikernes prioriteringer blive båret af kort-

sigtede hensyn, for de skal jo genvælges og det gør man bedst ved at satse på det aktuelle og populære.

Selvfølgelig er universiteterne underlagt en generel samfundskontrol, og hvis politikerne vil ændre det med henblik på, at de og erhvervslivet får større magt, så er det en fundamental ændring af det demokratiske samfund. Hvis politikerne derfor indsætter en eksternt domineret bestyrelse med magt over planlægning og økonomi og en udpeget rektor, så er det ikke bare en strukturel ændring, men en afmontering af den fagligt-saglige styring.

Det er **sagens demokratiske kerne**, og hvis politikerne virkelig ønsker at gennemføre, at politikere og erhvervsliv skal have indflydelse i universitetets livsnerve, så må man fortælle det til befolkningen. Og en sådan radikal beslutning må ske demokratisk gennem en åben debat.

Tæppebombningen af universiteterne med forslag om nye typer ledelser sker selv om universiteternes styrelse i 1993 blev ændret, så rektorer og dekaner fik større magt og universitetsdemokratiet blev reduceret. Og hvad det måske er mere besynderligt, så argumenteres der ikke for, hvorfor strukturen skal ændres. Ingen fortæller, hvad der er problemet, selv om det efterhånden er blevet efterlyst adskillige gange fra universitetsverdenen.

Det er således meget symptomatisk for dokumentationsniveauet, når f.eks. CO-Industris Max Bæring udtaler, at "*det kan godt være, at nogle forskere vil opfatte vores forslag som et angreb på velerhvervede rettigheder - og det er det da også!*".

Bombardementet sker således med basis i en underforstået konsensus om ineffektiv ledelse, manglende samarbejde med omverdenen, manglende beslutningsdygtighed, beskyttelse af inkompetente lærere, manglende samfundstilknytning osv.

Heller ikke Forskningskommissionen kommer med kontant dokumentation på, at den nuværende (valgte) ledelse ikke fungerer. Det burde ellers være en statslig betænkningens opgave at redegøre for, **hvorfor** det anbefales at noget ændres. Men betænkningen er på dette centrale område forbavsende svag og uargumenteret. Den gentager blot de politiske signaler: at universiteternes ledelse SKAL ændres!

Retfærdigvis skal det bemærkes, at der er forskel i valgproceduren mellem Soci-

aldemokratiets bastante forslag og det noget blødere fra Forskningskommissionen. Mens S foreslår, at ministeren udpeger, så foreslår kommissionen, at den første bestyrelse - med eksternt flertal - sammensættes efter indstilling fra konsistorium, og at bestyrelsen herefter indstiller nye medlemmer (selvsupplering). Samtidig understreger kommissionen - hvilket er positivt - at universiteterne skal have "autonomi, handlefrihed og bedre muligheder for langsigtet planlægning". Universiteterne skal altså have flere ressourcer for at opfylde sine opgaver.

Men planerne om en bestyrelse og om udpegede ledere lever videre. Man kan så spørge, **hvilke forestillinger** om universitetet, der ligger bag og **hvilke interesser** planerne tjener?

Dansk Industri og Socialdemokratiet kræver overordnet, at universiteterne skal blive mere åbne og komme i dialog med samfundet. Derfor vil S f.eks. have indført en ledelsesmodel, som er kendt i erhvervslivet, hvor bestyrelser med folk udefra lægger kursen, prioriterer ressourcerne og udpeger topledelsen. Bestyrelsen skal udpege rektor, der nærmest vil få de samme beføjelser som en administrativ direktør i erhvervslivet. En stærkere ledelse vil angiveligt bedre være istand til at foretage en mere håndfast planlægning, hvor nogle forskningsområder oprioriteres, mens andre nedtones.

Hans Peter Baadsgaard (S) - som har været medpennefører for Socialdemokratiets oplæg og som samtidig er formand for Folketingets undervisningsudvalg - har f.eks. udtalt, at "det har vist sig utrolig svært for rektorerne at flytte ressourcer fra et fakultet til et andet. Alle kæmper om at få det samme, som de fik sidste år. Selvom behovene forskubbes, er det meget svært at flytte midler. Med en anden form for ledelse vil universiteterne bedre kunne tilpasse sig de ændre vilkår udefra".

Der er ganske rigtigt en vis inert i systemet, som kan være problematisk. Men der præsenteres ikke et eneste argument for, hvorfor en eksternt domineret ledelse skulle være bedre til at prioritere ressourcer mellem for eksempel teoretisk fysik og nordisk filologi. Universiteterne dækker så mange og brede forskningsfelter, at enkeltpersoner i erhvervslivet umuligt kan have indsigt i og forståelse for hele universitetets virksomhed. Hvad kvalifi-

cerer en erhvervsleder fra Nordisk Kabel og Tråd eller Novo Nordisk til at prioritere frem for den forskningskyndige og universitetskyndige person, som i dag er valgt internt på universitetet? Er erhvervslederens simple kvalifikation, at hun er mere beslutningsdygtig - uanset sagligheden i de beslutninger, som hun skal tage?

Det er også et andet betænkeligt aspekt i Socialdemokratiets udspil. Såvel Dansk Industri som Socialdemokratiets oplæg taler generelt om "*samfundets*" interesser. "*Samfundet har ret til at definere sine forskningsopgaver, som skal løses*", siger S-oplægget. Men hvis samfund er det, man taler om? Politikernes, Embedsmændenes? Industriens? Erhvervslivet i øvrigt? Befolkningens?

Den omdiskuterede Dandy-sag fra Aarhus Universitet - hvor rektor i højere grad beskyttede Dandys interesser frem for to kritiske forskeres ret til at offentliggøre deres resultater - er det mest skræmmende danske eksempel på en sådan interessekonflikt.

At sætte erhvervsrepræsentanter eller ledere af offentlige institutioner ind i bestyrelsen er at sætte enkelte interessegrupper og særlige interesser til at repræsentere almenhedens interesser på den samfundsinstitution, som måske mere end nogen anden er demokratiets uafhængige repræsentant. Ud fra en demokratisk synsvinkel er det et særdeles betænkeligt projekt, fordi virkeligheden vil blive, **at enkelte magtfulde samfundsgrupper vil få direkte indflydelse** på universiteterne. Det uafhængige universitet bliver mindre frit og stærke eksperter interesser får indflydelse ad bagdøren.

Her er den nuværende model med valgte ledere alt andet lige mere demokratisk. Her overlades mange prioriteringer til det faglige og kollegiale forum, "forskernesamfundet", hvor det er de fagligt kyndige - *med den højeste indsigt på deres område* - som står i centrum for de afgørende valg og prioriteringer. Forskeren og forskernesamfundet, som internt diskuterer og kontrollerer hinanden, står således som den bedste uafhængige garant over for befolkningen. Det bør politikere kun ændre efter en grundig proces, hvor befolkningen bliver gjort klart, hvad konsekvenserne af afdemokratiserede universiteter kan blive.

Hvad er det for "*velerhvervede rettigheder*" som vores faglige kammerat Max Bæhring henviser til? Som repræsentanter for forskere og undervisere føler vi os naturligvis truffe af et så generelt overfald på en erhvervsgruppe og ville egentlig gerne vide, hvad Bæhring mere konkret mener.

Er det, at universitetslærere i gennem-

snit har en arbejdsuge på 48,5 timer, som flere uafhængige undersøgelser har vist? Er det da udtryk for krise i et ledelsessystem, som kan få folk til at arbejde så meget - vel at mærke uden overarbejdsbetaling?

Eller er det, at den 50 årige universitetslektor tjener mindst 100.000 kr. mindre om året end sin studiekammerat, der valgte en karriere i det private erhvervsliv?

Det er næppe disse personlige omkostninger, som Bæhring og ligesindede kalder "velerhvervede rettigheder! Det er måske nærmere det, at universitetslærere har fri arbejdstilrettelæggelse og "frit forskningsvalg". Den frie arbejdstilrettelæggelse betyder, at når læreren ikke underviser, skal han forberede undervisning, forske og administrere og han må selv disponere hvordan og hvornår. Det kan gerne være, at Bæhring m.fl. mener, at mere ledelsesstyring, stempelure og tilstedeværelsespligt var bedre til at sikre, at samfundet fik fuldt udbytte af universitetslæreren. Men så overser man, at denne egendisponering ikke er et særkende for universitetslærere. Det kendetegner lige præcis det moderne vidensarbejde uden for universiteterne. Selvstændigheden i arbejdstilrettelæggelsen er simpelt hen nødvendig for kreativiteten og fleksibiliteten i organisationen.

Glemmer Bæhring, at Dansk Industri anbefaler sine medlemmer at indføre "selvstyrende grupper" ud fra tankegangen om, at der tages bedre beslutninger, når de tages af dem, som har den relevante viden. Hvis det er meningsfyldt for industrivirksomheder, forekommer det endnu mere oplagt for universiteter.

Forskning kan nemlig ikke styres som en traditionel produktionsvirksomhed. Der skal tages maksimal hensyn til den enkelte forskers frihed til at følge sin intuition og de forskningsproblemer som den enkelte brænder for at få løst. **Sagens faglige kerne** er således, at forskningsarbejde adskiller sig fra andet arbejde ved sin uforudsigelighed. Forskeres resultater kan ikke programmeres, dvs. at man ikke kan planlægge forskningen med henblik på at opnå et bestemt resultat. Hvis forskeren derfor ikke selv har en kompetence til at prioritere i sit arbejde vil man ikke få frembragt ny og uforudsigelig viden, som er den, der har mulighed for at give de virkelige epokegørende fremskridt.

Flere undersøgelser har da også vist at netop friheden til selv at definere sin forsknings mål og få anerkendelse både lokalt og i samfundet er en afgørende parameter for at opnå et godt og maksimalt produktivt arbejdsmiljø for forskerne. Endvidere er det vigtigt selv at bestemme og tilrettelægge sit forskningsarbejde, medens de fleste forskere til gengæld ser

administrationsarbejde som en negativ belastning.

I dag har de fleste universiteter en professionel ledelse på konsistorialt niveau, medens der ikke altid er det på de lavere niveauer. Ideelt set skulle forskere, undervisere og studenter vælge bestyrelser og ledere til at varetage klassiske akademiske opgaver inden for forskning og undervisning, mens det overlades til administrationen i øvrigt at klare drifts- og personalemæssige opgaver i samarbejde med samarbejdsudvalgene.

Man kunne således bevare og samtidig styrke de klassiske akademiske organer og deres ledere ved at lade en række ikke-akademiske forvaltningsområder professionalisere.

Det må også medgives, at universitetsinstitutters profil kan skærpes. Mange fag og institutter har ikke synliggjort sig i offentligheden. Det bør måske være den største selvkritik, som såvel institutter, forskningsmiljøer som os enkeltforskere må øve, og som der må laves mere klare strategier over for. I dag vælges det f.eks. i højere grad at få formidlet forskningsresultater i internationalt anerkendte tidsskrifter.

På den politiske dagsorden står også samarbejde og samfinansiering med den private sektor. Det antydes nærmest, at universitetsforskningens opgave er at være medgarant for økonomisk vækst. Dette er imidlertid en uheldig forenkling, som sætter universiteterne på en urimelig opgave, de ikke kan løse. Den økonomiske vækst skabes nemlig ikke på universiteterne, men på de virksomheder, der bl.a. anvender universiteternes forskningsresultater. Universiteterne er således kun en af aktørerne, når det drejer sig om at frembringe forskning, mens de er ene om at producere kandidater, der dels skal frembringe og dels formidle den forskning, der anvendes i offentlige og private virksomheder.

Det er selvfølgelig politikernes ret og rolle at diktere en ny styrelses- og ledelsesmodel. Men en sådan må ikke indføres som en smart management-hovsa løsning. Befolkningens skal gøres opmærksom på, at der kommer til at ske grundlæggende forandringer i vilkårene for den frie forskning.

Det synes den radikale undervisningsminister Margrethe Vestager at have forstået, når hun har omtalt erhvervslivets hastværk på dette område som en "imperialistisk logik", fordi de blot ønsker at få universiteterne til at ligne dem selv og når hun foreslog en time-out, hvor Folketinget giver sig tid til at vurdere sagen.

Sidstnævnte lyder mere fornuftigt - og sundt for demokratiet og universiteterne!

Hårde tider for DTU's mørkemænd

"Hvis gårsdagens folk mener, at de også skal præge fremtiden, så sætter de sig selv udenfor," siger DTU's kommende rektor Lars Pallesen

Hvis den nye rektors ord kommer til at stå til troende bliver den 1. november 2001 en mærkedag i DTU's historie. Det vil blive dagen, hvor nye tider indvarsles for både de ansatte og de studerende: Forskningsprioriteringer vil blive foretaget, lærernes undervisningskompetencer vil blive forbedret, fremtidens ingeniørprofil vil blive skærpet, industriens indflydelse på DTU vil øges, og campus vil komme til at summe af liv. Og så vil det kunne mærkes, at der er blevet *ansat* en LEDER.

"Alt det der '68-fis med at alle skal have indflydelse og medbestemmelse på alt muligt mellem himmel og jord, hvad enten de har forstand på det eller ej, det er passé. Og det må du godt citere mig for at have sagt," siger **Lars Pallesen** til FORSKERforum. Det være hermed gjort.

Den nye rektors udtalelse er fremprovokeret af et spørgsmål om, hvordan har ser på den *gamle model* - i hvert fald på DTU - med valgte rektorer. Hans uddybning af svaret lyder:

"Systemet med en valgt universitetsledelse er de sidste krampetrækninger fra 68-generationen. Mange ældre universitetslærere ser en ledelse som et nødvendigt onde, som helst skal blande sig så meget udenom som muligt. De foretrækker at opfatte rektor mere som pedel end som leder. Men nu orker vi ikke at høre på det mere. Hvis gårsdagens folk mener, at de også skal præge fremtiden, så sætter de sig selv udenfor."

Visse imageproblemer

Selv karakteriser han sig som "det villige værktøj for et politisk ønske": Det er Folketinget og derefter en bestyrelse, der har besluttet, at DTU skal have en anden ledelsesform. Og hvis nogen på DTU skulle finde på at møde ham med mistillid, vil han tage det med ophøjet ro: "Hvis der er et par sure mørkemænd, som har lyst til at forsøre deres egen senkarriere, så kommer de selv til at betale prisen. De kan jo ikke stoppe det store flertal af forskere og undervisere, som har lyst til at udvikle DTU og få undervisningen til at fungere. Min opgave er jo blandt andet at få udviklet undervisningen, så den kommer i bedre overensstemmelse med erhvervslivets behov."

At DTU har "visse imageproblemer" er Lars Pallesen ikke i tvivl om. Når han ser tilbage på den Polytekniske Lærestalt, han selv startede på i 1966, var den en meget prestigefyldt undervisnings- og forskningsinstitution. "Hele denne historiske prestige er ikke særligt fremtræ-

dende i dag, hvis jeg skal sige det pænt," siger han ganske rigtigt pænt.

Så projektet er klart for den nye rektor: DTU's prestige skal genvindes, så ingeniørstudiet igen bliver et modestudium - på linie med jordemoderstudiet, siger han - og et førstevalg blandt mange studenter. Ingeniørstuderende skal igen opfattes som "samfundets frontløbere og fremtidens herrer" - og der skal blive flere af dem, kvinder såvel som mænd. Målet er 300 flere hvert år i fem år.

Mindre plads og mere miljø

Den gode forskning, som Lars Pallesen mener, DTU præsterer, skal træde tydeligere frem, og undervisningen skal "moderniseres". Og sidst men ikke mindst: Campus skal tilføres liv og aktiviteter.

"Det virker som et ret mennesketomt sted i dag. Vi skal rykke tættere sammen, så vi kan få et tæt samvær med kolleger og studerende. Faktisk drejer det sig om at få så lidt plads som muligt, hvor det tidligere drejede sig om at få så meget plads som muligt. Vi skal tiltrække start-op- virksomheder...og måske også kræmmermarkeder. Det er da bedre end ingenting. De studerende skal have lyst til at blive på DTU *også* om aftenen. Glæden ved ingeniørstudiet skulle jo nødtødt ophøre om eftermiddagen."

Der skal ske en løbende reorientering af forskningen på DTU, blandt ved et tættere samspil med erhvervslivet, men ikke ved at tvinge forskerne til at forske i bestemte områder. De skal indse mulighederne og det spændende ved et tættere samspil mellem frontforskning og nyttevirkning.

Det er Lars Pallesens ambition, at det hurtigt skal kunne ses og mærkes, at der er kommet en ny ledelse på DTU, selv om det vil tage tid, før resultaterne viser sig. Han er fortrøstningsfuld, hvad angår opbakning fra de ansatte til sine initiativer: "Nu er forskere jo meget mere omstillingsvillige, end de ofte selv er klar over. At tro at intet kan laves bedre, ville være en dyb anti-forskningsindstilling."

Advisory board

Lars Pallesen har ingen betænkeligheder ved at definere det nye DTU som et *erhvervsuniversitet*. Industrien skal inddrages i videst muligt omfang, både hvad angår uddannelsesindhold og forskningsprioritering.

"Det er klart, at vi skal komme de unge mennesker i møde med, hvad de har lyst til, men det betyder ikke, at vi skal lefle for alle mulige idéer og påfund og rende efter populære og populistiske holdninger. Hvis vi tilfører studiet en række nye fag, fx lidt arbejdsret, lidt sprog og lidt organisationssociologi osv., og studietiden ikke samtidig skal være længere, risikerer vi at udvande ingeniørfagligheden. Der er nu engang nogle ting, en ingeniør skal kunne. Vi må ikke snyde de studerende ved at give dem en uddannelse, der ikke er behov for. Virksomhederne må have en tro på, at DTU ved, hvad der efterspørges i industrien. Og i det omfang det er nødvendigt, må vi tage kontakt til industrien," gør Lars Pallesen det klart.

I den forbindelse forestiller rektoren sig, at et *advisory board*, bestående af en række af ham udvalgte industrifolk, skal rådgive og være med til at definere ingeniøruddannelsernes indhold og retning.

Dertil kommer, at lærernes undervisningskompetencer skal udvikles:

"Når man bliver ansat på et universitet, sker der ikke noget med ens videreuddannelse og udvikling. Da jeg selv var lærer på DTU, var der ikke ét kursus i pædagogik. Og da jeg var institutleder, var der ikke ét kursus i ledelsesmetoder. Man har med andre ord den groteske indstilling, at hvor man mener, det er godt for andre at lære noget, så mener man altså omvendt ikke, at de ansatte har behov for at lære noget. Det vil jeg lave om på. Som arbejdsgiver må man tage alvorligt, at man i sit brød har et par tusinde mennesker, som ikke uden videre bliver dygtigere. Det er udtryk for manglende interesse for dem, at man ikke betragter det som et professionelt arbejdsgiver/arbejdstagerforhold.

Tættere samspil med erhvervslivet

"Jeg har ved flere lejligheder talt imod idéen om den absolutte fri forskning," svarer Lars Pallesen på spørgsmålet, om vi med ham ved roret vil se en opprioritering af den anvendelsesorienterede forskning på bekostning af basisforskningen. "Der skal ske en løbende reorientering af forskningen på DTU, blandt ved et tættere samspil med erhvervslivet, men ikke ved at tvinge forskerne til at forske i bestemte områder. De skal indse mulighederne og det spændende ved et tættere samspil mellem frontforskning og nyttevirkning. Inden for grundforskningen er næsten alt det spændende vokset ud af praksis," fortsætter Lars Pallesen, som selv har været ansat på DTU både som

DTU's nye rektor poserer til ære for FORSKERforum på låget af 190 hk

lærer, forsker og institutbestyrer.

Så hvis forskerne skimer lidt af det lys, du har set, vil de være helt enige med dig?

"Ja, det tror jeg, de vil. Mange af dem ser allerede på det på den måde. Men selvfølgelig skal der være plads til originaler, individualitet og andre meninger, for det værste, der kan ske, er, at folk er enige. Men en nyuddannet forsker på 25-27 år har efter min mening ikke umiddelbart tjent sig til retten til at forske i lige meget, hvad han eller hun vil. Men den forsker, der igennem fem, ti eller femten år har opnået brillante resultater, skulle nødtig argumentere alt for meget for at kunne gå i en helt anden eller tredje retning med sin forskning, selv om det måske umiddelbart ser udsigtsløs ud."

Hvem skal prioritere mellem forskningsområderne og -indsatserne?

"Det skal talentmassen. Den der allerede er der, og den der skal tiltrækkes. Rektoratet skal ikke blande sig alt for meget - kun overordnet gennem strategi, budgetter og handlingsplaner. Institutterne vil få et meget stort ansvar inden for nogle spilleregler, som rektor og dekaner stiller op."

Luge ud

Er der forskningsområder, du vil nedlægge eller luge lidt ud i?

"Det er jeg næsten sikker på. Jeg kunne forestille mig, at nogle fag måtte nedlægges. Det er jo en absurd tanke at forestille sig et universitet, hvor der ikke kommer nye fag til. Derfor vil der også være fag, der forsvinder."

Hvad med de ansatte på de truede områder?

"De må jo som andre fagfolk søge derover, hvor markedet er. De skal ikke nødvendigvis fyres...de kunne måske finde beskæftigelse inde for samme institution...i en ekspanderende forskningsgruppe eller andet."

Vil prioriteringen af forskningsområderne ikke afhænge af, hvor pengene kommer fra?

"Man kan blive meget teoretisk om, hvordan det i en anden verden eventuelt ville være, men her må bare sige, at midlerne er med til at definere mange ting. Industrien kommer i høj grad til både at påvirke forskningsområder og til at præge, hvad kandidaterne skal kunne. Industrien vil selvfølgelig have valuta for pengene, når den sponsorerer fx et professorat. Det er ikke spor odiøst."

Synlig ledelse

Vil de ansatte på DTU kunne se, at der bliver ledet på en ny måde med dig ved roret?

"Det skulle ikke undre mig. Der må

Lars Pallesen, 53 år, nyudnævnt rektor for DTU. Uddannet kemiingeniør fra Danmarks Tekniske Højskole 1971. Ansat på DTU 1978-1988 som lektor i matematisk statistik, 1986-1988 tillige institutbestyrer. Ph.d. fra University of Wisconsin-Madison samt MBA i International Business. Adm. direktør 1989-1998 for Statens Seruminstitut, direktør for Danmarks Apotekerforening 1998-2000 og adm. direktør for DSB S-tog 2000-2001. Tiltræder sin stilling som rektor 1. november 2001

ikke være tvivl om, hvem der har ansvaret, og hvem der beslutter hvad. Ansvar og kompetencer skal være lysende klare. Mange akademiske institutioner er så lidt vant til ledelse og ved så lidt om det, at de tror, at en leder bestemmer. Og nogle tror, at ledelse er administration. Men det er ingen af delene. Det handler om at få de rigtige ting til at ske."

Hvordan er du som leder?

"Pragmatisk og engageret. Jeg brænder for tingene...jeg er nok egentlig idealist. Og så er jeg født med et lyst sind."

mt

Overspringshandlinger

- dårlig planlægning eller dovne studenter?
Undersøgelser fortæller, at hver fjerde studerende
højst arbejder 25 timer om ugen på studiet

Dårlig pædagogik og ledelse. Sådan lyder den populære forklaring på nogle studiers store frafald. Men måske ligger en del af forklaringen hos studenterne selv. En ny undersøgelse viser nemlig, at mange studerende mener, at et fuldtidsstudium kan klares på 20-30 timer ugentligt.

Det viser besvarelser på en spørgeskema-undersøgelse, som Romansk Institut (fransk, italiensk, spansk m.m.) på KU har gennemført.

- Hver tredje mener at kunne klare studiet på mindre end 20 timer, men flertallet heraf opfatter dog sig selv som deltidsstuderende.

- Hver tredje mener til gengæld, at de kan klare studiet på 20-30 timer ugentligt.

- Kun hver tyvende bruger mere end 40 timer om ugen på undervisning, forberedelse, selvstudium, opgaveskrivning og eksamen!

Mere end en tredjedel af de studerende angiver - *som undskyldning* - at have op til 10 timers erhvervsarbejde om ugen og en tredjedel har 10-15 timers erhvervsarbejde (se www.hum.ku.dk/romansk).

Basisuddannelserne

Men også andre undersøgelser peger på en anløben arbejdsmoral blandt nogle studerende. I den netop afsluttede evaluering af basisuddannelserne (se www.eva.dk) afsløres, at større grupper af studerende ikke opfatter en 37 timers arbejdsuge som et krav.

På såvel hum-basis, samf-basis som nat-basis på RUC er der en større gruppe studerende med en mindre arbejdsindsats, idet hver fjerde angiver kun at bruge 1-25 timer om ugen, mens halvdelen angiver at bruge 25-40 timer. Ca. 20 pct. bruger mere end 40 timer, færrest på humaniora og flest på naturvidenskab.

På tek-nat i Aalborg har arbejdsmoralen det bedre. Her er det kun hver 6.-7. studerende, der studerer i mindre end 25 timer; hver anden arbejder til gengæld mere end 40 timer om ugen.

Værst står det til med arbejdsmoralen på samf-basis i Aalborg. Her angiver mere end hver tredje studerende at have brugt kun 1-25 timer ugentligt på studiet. En lidt større gruppe angiver at have brugt 26-40 timer. Kun 15 pct. angiver at have brugt mere end 40 timer. Evalueringspanelet vurderer på den baggrund, at en betydelig gruppe studerende bidrager med "en lille arbejdsindsats". Det anbefales derfor, at der sker en præcisering og eventuelt en øgning af kravene/ forventningerne til de studerende - herunder af, at selvstudier udgør en væsentlig del af såvel kursus- som projektdelene i studiet.

Verdensmestre i overspringshandlinger

Jacob Lange fra den koordinerede tilmelding betvivler statistikken:
"Der er et problem med måden at tælle på. Tallene fortæller

grundlæggende om, hvad studenterne tror de arbejder i en normal 'stille' uge. Den fortæller derimod ikke noget om, hvordan de arbejder over et helt semester. De arbejder i stød, nogle gange laver de ikke ret meget, men med projekter eller op til eksamen arbejder de døgnet rundt".

Det peger på, at mange studerende har et problem med planlægning:

"I stedet for at konkludere, at de er underbeskæftigede, så vil jeg hellere sige, at de er forkert beskæftigede. Det er dårlige vaner fra gymnasiet, som kan klares ved at man nogenlunde kommer hver dag, og så tager man sig lige sammen til eksamen. Den opfattelse tager de med på universitetet, hvor de først laver noget, når de har deres ven - Tidspresseren - over nakken", siger Lange. "Studenter er verdensmestre i overspringshandlinger: laver kaffe, læser avis, hører en plade og så er dagen pludselig gået ..."

Frafald og dårlig studieteknik

Politikerne kræver de høje frafaldsprocenter på nogle studier bragt ned, mens universitetslærere på deres side henviser til, at det er vanskeligt, når mange af studenterne kalder 25 timer ugentligt for en arbejdsuge?

"Vel er der da en sammenhæng mellem frafald og så dem der bruger mindst tid på studiet. To dage før eksamen opdager nogle af dem, at de har undervurderet opgaven og at de ikke kan nå at læse op. Og så melder de sig fra eksamen eller skifter studie ...", forklarer Lange.

Han vil ikke drage den konklusion, at det frie optag på nogle studier betyder, at der kommer for mange ind med lav motivation.

Studenter burde lære at håndtere studietiden:

"Man må ikke bebrejde universiteterne, at en stor gruppe studenter planlægger så dårligt. Studenterne selv har derimod et selvstændigt ansvar. Og så har gymnasiet andre opgaver end paratviden og redskabsfag. Gymnasiet burde være reelt studieforberedende, herunder lære dem studieteknikker; et timemanagerkursus, så de var bedre til at planlægge deres egen indsats ..."